

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Karolína Staufčíková

Problematika surogačního mateřství v českém právu

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Problematika surogačního mateřství v českém právu vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Ve Starém Městě dne .....

.....
Karolína Staufčíková

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala Prof. JUDr. Milaně Hrušákové, CSc. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup v průběhu zpracování mé diplomové práce. Dále také patří velké poděkování mé rodině, která mi byla velkou oporou při psaní této práce i při celém studiu.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod.....	6
1 Vymezení podstaty surogačního mateřství.....	8
1.1 Druhy surogačního mateřství.....	9
1.1.1 Surogační mateřství gestacionální a tradiční	10
1.1.2 Surogační mateřství altruistické a komerční	10
1.2 Historie surogačního mateřství.....	12
1.2.1 Historie surogačního mateřství v českém právním řádu	13
1.3 Pohled ze strany etiky.....	14
1.4 Pohled ze strany psychologie	15
1.5 Pohled ze strany náboženství.....	17
1.6 Proces hledání náhradní matky	20
1.7 Proces surogačního mateřství	20
2 Surogační mateřství v zahraniční právní úpravě a vybraná judikatura	23
2.1 Vybraná judikatura ESLP	23
2.1.1 Mennesson proti Francii.....	23
2.1.2 Paradiso a Campanelli proti Itálii	24
2.2 Právní úprava v Německu	25
2.3 Právní úprava ve Velké Británii	26
2.4 Právní úprava v Izraeli	28
2.5 Právní úprava v Řecku	29
2.6 Právní úprava v USA.....	30
2.7 Státy se surogačním byznysem.....	34
2.7.1 Ukrajina.....	34
2.7.2 Indie.....	36
2.7.3 Thajsko.....	37
3 Judikatura českých soudů.....	38
4 Surogační smlouva	41
5 Nastínění možné budoucí právní úpravy u nás	45
Závěr	48
Seznam použitých zdrojů	49
Abstrakt.....	57
Abstract.....	58
Klíčová slova/Key words.....	59

Seznam použitých zkratk

EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
IVF	Oplodnění ve zkumavce (In vitro fertilisation)
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Listina základních práv a svobod
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSN	Organizace spojených národů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZSS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Úvod

„*Matčina láska k dítěti se nepodobá ničemu jinému na světě. Nezná zákon ani slitování, pronásleduje a drtí všechno, co jí stojí v cestě.*“ Na úvod své práce jsem použila citát známé anglické spisovatelky Agathy Christie, který ve zkratce shrnuje vztah matky a dítěte. Každá žena je ovlivňována hormony a většina z nich má přirozenou potřebu stát se matkou, pečovat o dítě a vychovávat ho.¹ Od žen je obecně společností očekáváno, že na svět přivedou potomky. Mateřství je bráno jako jakési „naplnění“ života ženy, smysl jejího života.² Vztah mezi matkou a dítětem je jeden z nejpřirozenějších a nejsilnějších vztahů, který mezi lidmi vzniká. Rodina je považována za základ státu, a proto je kladen důraz na jejím zachování. Situace, kdy se páry rozhodnou žít život bez potomků, jsou v dnešní době stále kontroverzní a lidi nepřahnoucí po dětech podléhají mnohým atakům ze strany společnosti. Poslední dobou však přibývá mnoho párů, které nemají děti, aniž by to bylo jejich svobodné rozhodnutí. Dle statistik stále roste počet párů, které mají problémy s početím potomka. V dnešní době má problémy s neplodností v České republice až 20 % párů a tato čísla rok od roku stoupají.³ Díky stále rozvíjející se vědě a technice dochází k rozvoji moderních metod medicíny a tím i k novým způsobům řešení neplodnosti.⁴ Reprodukční medicína je považována za jedno z nejrychleji rozvíjejících se odvětví zdravotnictví. Asistovaná reprodukce je dnes na již takové úrovni, že dokáže neplodnost vyřešit.⁵ Dle statistik je asistovanou reprodukcí narozeno v České republice každé desáté dítě.⁶ Podle mezinárodních organizací sdružujících odborníky z oboru gynekologie a porodnictví je náhradní mateřství metodou, která je kontroverzní, ale zároveň za určitých podmínek eticky akceptovatelná.⁷ Jelikož je institut náhradního mateřství stále více využíván nejen v České republice, ale i v Evropě, považují za velmi žádoucí, aby se pro něj vytvořily legislativní podmínky jak na vnitrostátní, tak i na mezinárodní úrovni.

Ve své diplomové práci si kladu za cíl poskytnout interdisciplinární přehled a pohled na aktuální problematiku náhradního mateřství, neboť právní praxe se v dohledné budoucnosti může

---

¹ RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2005. s. 103.

² NEŠPOROVÁ, Olga. Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. *Lidé města*, 2012, roč. 14, č. 3, s. 471.

³ *Počet neplodných párů v Česku roste*. [online]. ivf-cube.eu [cit. 2. 10. 2019]. Dostupné na <<https://ivf-cube.eu/pocet-neplodnych-paru-v-cesku-roste>>.

⁴ *Neplodnost v číslech: problémy mají muži stejně jako ženy*. [online]. zenska-neplodnost.cz [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.zenska-neplodnost.cz/novinky/neplodnost-v-cislech-problemy-maji-muzi-stejne-jako-zeny-758>>.

⁵ ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost a budoucnost regulace surrogátního mateřství u nás (v rámci konference Dny práva 2012)*. Masarykova univerzita, 2013, s. 2.

⁶ *Každé desáté dítě je nyní ze zkumavky*. [online]. tehotenstvi.cz [cit. 8. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.tehotenstvi.cz/planovane-tehotenstvi-neplodnost/kazde-desate-dite-je-nyni-ze-zkumavky>>.

⁷ ZEMANDLOVÁ, Anna. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 1091.

setkat se spoustou otázek jak z oblasti práva veřejného, tak i soukromého. Na základě těchto skutečností se domnívám, že je nezbytné se touto „šedou zónou“ českého právního řádu zabývat, diskutovat o ní a především poukázat na nejasnosti a úskalí, která s sebou tento institut nese.

1 Vymezení podstaty surogačního mateřství

Náhradní mateřství, jinými slovy surogační mateřství, je případ, kdy náhradní matka (matka hostitelka) donosí a porodí dítě pro někoho jiného, zpravidla pro objednatelský pár.⁸ K otěhotnění náhradní matky může dojít buď přirozenou cestou, častěji tomu však je prostřednictvím asistované reprodukce.⁹ Jedná se o prostředek ultima ratio, neboť podle mezinárodní federace gynekologie a porodnictví FIGO je náhradní mateřství jedna z metod asistované reprodukce, kterou však lze použít pouze v případech, kdy žena nemůže z vážných zdravotních důvodů otěhotnět.¹⁰ Takovým důvodem je anatomická příčina neplodnosti, tedy například absence dělohy ženy. Dělohu nemusí mít buď od narození kvůli vrozené vadě, případně o ni v průběhu života mohla přijít (nejčastěji kvůli rakovině dělohy). Dalším důvodem ale může být také prodělání několika potratů ženy z důvodu nedostatečnosti děložního hrdla.¹¹

Vedle toho existují i jiné pohnutky, které páry přimějí podstoupit proces náhradního mateřství a to ty, které nemají zdravotní charakter, ale spíše sociální. Jedná se například o nechuť ženy absolvovat těhotenství kvůli kariéře, případně z estetických důvodů. Pomocí náhradních matek se dovolávají také gayové, pro něž se náhradní mateřství jeví jako nejjednodušší způsob, jak zplodit biologického potomka. V některých státech (například Rusko, Izrael) slouží náhradní mateřství i k eticky velmi kontroverznímu posmrtnému oplodnění zmraženými gametami nebo embryi, což způsobí to, že se dítě narodí až po smrti svých biologických rodičů. Tento model však vzhledem k základní zásadě nejlepšího zájmu dítěte není přijatelný.¹²

V současné době v občanském zákoníku není přímá definice náhradního mateřství zakotvena, ani není jinak regulována jako samostatný institut.¹³ Jeho univerzální definice neexistuje ani v teoreticko-právní rovině, pro vysvětlení tedy musíme použít per analogiam zahraniční právní úpravy.¹⁴ Snad nejpresněji vystihuje náhradní mateřství svou definicí J. Haderka: „*Jde o situaci, kdy buď za úplatu, nebo snad i bezúplatně je zjednána žena (jejíž osobní stav není rozhodný), a to za tím účelem, aby se dala artificiálně inseminovat (zpravidla semenem muže z objednatelského páru)*

---

⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Rodinné právo*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 157.

⁹ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ, Pavla. Náhradní mateřství a otazníky, které ho doprovázejí (1.). *Rodinné listy*, 2018, roč. 7, č. 7, s. 17.

¹⁰ ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost ...*, s. 2.

¹¹ *Náhradní matky porodily už i u nás desítky dětí*. [online]. novinky.cz, 21. 7. 2010 [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/nahradni-matky-porodily-uz-i-u-nas-desitky-deti-47941>>.

¹² ZEMANDLOVÁ, Anna. In MELZER, Filip a kol. *Občanský...*, s. 1092.

¹³ ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost ...*, s. 3.

¹⁴ *Důvodová zpráva k NOZ*. [online]. justice.cz [cit. 20. 10. 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

*nebo aby si dala implantovat embryo obstarané objednatelským párem, dítě donosila a po porodu je odevzdala objednatelům.*¹⁵

Vzhledem k tomu, že u nás zakotveno v zákoně není, lze tedy říci, že v českém prostředí není výslovně povoleno, ani explicitně zakázáno. Jediná zmínka týkající se náhradního mateřství, je v § 804 OZ, kde je ustaveno: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*“ Na základě výše uvedeného ustanovení lze konstatovat, že české právo s náhradním mateřstvím počítá. Toto tvrzení si dovoluji podpořit i důvodovou zprávou k OZ, kde se uvádí, že občanský zákoník je povinen ve svých ustanoveních zohlednit pokrok vědy a techniky umožňující umístění do dělohy jiné ženy již oplodněné cizí vajíčko.¹⁶ Důvodová zpráva k výše uvedenému ustanovení uvádí, že „*Výjimka ve větě druhé se vztahuje na případ náhradního mateřství, při němž se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou. Nadále však bude platit stará římská zásada, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“¹⁷ Také pokud vezmeme v potaz čl. 2 odst. 3 LZPS: „*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit nic, co zákon neukládá.*“, je zřejmé, že náhradní mateřství nelze považovat za jednání, které by naplňovalo znaky protiprávnosti. Podle neoficiálních statistik se tímto způsobem v České republice narodí desítky dětí ročně a finanční zadostiučinění poskytnuté náhradní matce se pohybuje zhruba kolem půl milionu korun.¹⁸

1.1 Druhy surogačního mateřství

Model náhradního mateřství umožňuje různé varianty uspořádání mezi subjekty, které se daného procesu účastní. Je také možné, aby dítě mělo až pět rodičů v právním a biologickém smyslu. Tato situace nastává tehdy, pokud dítě odnosi náhradní matka, která k plodu nemá žádnou genetickou vazbu, jelikož se jedná o darované vajíčko od dárkyně, které bylo oplodněno dárcovskou spermií. Objednatelský pár tím pádem k dítěti stejně jako náhradní matka nemá žádnou genetickou vazbu a jsou pouze právními rodiči.¹⁹

---

¹⁵ HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10, s. 917.

¹⁶ *Důvodová zpráva k NOZ...* [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ TOMANOVÁ, Eva. *Duši neprodám* [online] Česká televize, 22. listopadu 2016 [cit. 22. 10. 2019]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10656265220-dusi-neprodam/>>.

¹⁹ ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost ...*, s. 3.

1.1.1 Surogační mateřství gestacionální a tradiční

Jedná se o dělení, které vychází z genetické vazby na matku hostitelku. Jinými slovy se nazývá také částečné a úplné. V případě gestacionálního (úplného) náhradního mateřství nenalezneme genetickou vazbu na náhradní matku, jelikož tato matka neposkytne své vlastní vajíčko.²⁰ Vajíčko poskytne buď žena z objednatelského páru, nebo žena cizí prostřednictvím darování vajíček.²¹ V případě tradičního (částečného) náhradního mateřství matka hostitelka své vajíčko poskytne a tím je geneticky spjata s dítětem, které objednatelskému páru odnosi.

Použití vlastního vajíčka náhradní matky není odbornou společností doporučeno.²² Je to především z důvodu větší pravděpodobnosti psychického připoutání náhradní matky k biologicky vlastnímu dítěti.²³ Mezi matkou a dítětem vzniká v těhotenství vztah, který se s vědomím, že dítě je biologicky náhradní matky, prohlubuje. Tato forma procesu by tedy mohla směřovat k tomu, že náhradní matka bude mít problém dodržet dohodu a své dítě objednatelskému páru odevzdat a následně vyslovit souhlas s adopcí.²⁴

1.1.2 Surogační mateřství altruistické a komerční

Dalšími formami jsou náhradní mateřství altruistické (bezúplatné) nebo komerční (za úplatu).²⁵ U altruistické formy náhradní matce nenáleží zisk z náhradního mateřství, nemůže tedy svou dělohu „pronajmout“ a tímto způsobem vydělávat.²⁶ Vzniká jí tak pouze právo na náhradu nákladů spojených s těhotenstvím (např. náhrada na nezbytné léky, oblečení, zvláštní výživu, zdravotní zákroky, pobyty v nemocnici) a na ušlý zisk.²⁷ U nás je zákonem připuštěna právě pouze forma altruistická. Jedná se tak o nezištnou pomoc objednatelskému páru, která není činěna za vidinou zisku. S ohledem na bezplatnou formu k ní inklinují především osoby příbuzné objednatelskému páru, kdy jim cestu následné adopce otevírá již zmiňovaný § 804 OZ, umožňující adopci mezi příbuznými.

V případě komerčního náhradního mateřství má náhradní matka nárok na finanční odměnu přesahující náhradu nákladů spojených s těhotenstvím. Její motivací již není pouze nezištná pomoc,

²⁰ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z konference: Právo a praxe náhradního mateřství. *Právnick*, 2018, č. 12, s. 1066.

²¹ ZEMANDLOVÁ, Anna. In MELZER, Filip a kol. *Občanský...*, s. 1092.

²² KONEČNÁ, Hana, NOVÁKOVÁ, Karolína, SUDOVÁ, Markéta. Náhradní mateřství v České republice: způsoby hledání náhradní matky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2018, č. 2, s. 31.

²³ Ethical Issues in Obstetrics and Gynecology [online]. [figo.org](https://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/English%20Ethical%20Issues%20in%20Obstetrics%20and%20Gynecology.pdf), 2012 [cit. 2. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/English%20Ethical%20Issues%20in%20Obstetrics%20and%20Gynecology.pdf>>.

²⁴ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 195.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Rodinné právo*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s 157.

²⁶ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství – kde je poptávka, bude taky nabídka* [online]. zdravotnickyydenik.cz, 2019 [cit. 6. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickyydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

²⁷ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

ale především zisk. V zemích, kde je povolena komerční forma náhradního mateřství, vznikly zprostředkovatelské agentury, které nabízejí své služby veřejně na internetu. Agentura má na starost přípravu smlouvy mezi aktéry a kontrolu životosprávy náhradní matky v době těhotenství. Podrobují náhradní matku psychologickým testům a zabývají se její životosprávou (zda kouří, pije alkohol, užívá léky) a zdravotním stavem (předešlé problémy s těhotenstvím, potraty, vážné onemocnění atd.). Dále se zabývají i jejím rodinným zázemím.²⁸ U nás má komerční realizace náhradního mateřství trestněprávní postih. Dle § 169 TZ je zakázáno svěřeni dítěte za odměnu do péče jiné osoby za účelem adopce nebo za jiným podobným účelem. Náhradní matka by tedy dle zákona měla objednatelskému páru odnosit dítě bez vidiny zisku.²⁹ Za odměnu podle trestního zákona se však nepovažuje náhrada nákladů, které byly vynaloženy v souvislosti s těhotenstvím a ušlý zisk. V tomto případě jde o zákonné nároky.³⁰ Samozřejmě není mnoho žen, které by odnosily cizí dítě bez finanční motivace. Z veřejně dostupných zdrojů jsem zjistila, že cena služeb náhradních matek se pohybuje v rozmezí od 400 tisíc až do jednoho milionu korun českých. Existuje dokonce i Facebooková komunita³¹, kde se náhradní matky a objednatelské páry navzájem podporují, sdělují si své poznatky a sledují vývoj miminek. Jedna z maminek v rozhovoru uvedla, že celý život měla myšlenku pomáhat lidem, a proto je dárkyní krve. Následně chtěla darovat také plazmu a kostní dřeň, to jí však nebylo ze zdravotních důvodů umožněno. Na internetu pak objevila právě ono náhradní mateřství, další způsob, jak by se dalo pomoci a rozhodla se, že bude pomáhat i tímto způsobem.³² Na diskuzních fórech jsem ale také narazila na matky v nouzi, většinou se jednalo o samoživitelky s malými dětmi, které se tímto způsobem snažily finančně zabezpečit své děti.

---

²⁸ PETRENKO, Jana. Náhradní mateřství...[cit. 6. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

²⁹ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 5, s. 17.

³⁰ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

³¹ *CHCI být náhradní matkou/HLEDÁM náhradní matku*. [online]. facebook.com [cit. 6. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.facebook.com/chcibynahradnimatka/>>.

³² VÍCHOVÁ, Tereza. *Nesměla jsem se citově vázat, po porodu přišla deprese, říká náhradní matka*. [online]. maminka.cz, 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné na <https://www.maminka.cz/clanek/nesmela-jsem-se-citove-vazat-po-porodu-prisla-deprese-rika-nahradni-matka?fbclid=IwAR0Mi_GEZALDMk3-rMfL9TAG5RtyRo11ZP1hNB1iAPZf-Vo6_V658BHyyJc>.

1.2 Historie surogačního mateřství

Problematika náhradního mateřství zasahuje do dob dávných, dá se říct, že je staré jako lidstvo samo. Již kniha Genesis se zmiňuje o situaci, kdy neplodný pár, Abrahám a Sára, řeší neplodnost za pomoci služek. Služky byly oplodněny Abrahámem a porodily páru děti Izmaela, Jákoba a Ráchel. Tento způsob „odstranění neplodnosti“ v manželství lze považovat za ten nejjednodušší a dosud nepřekonaný za situace, kdy je příčina neplodnosti na straně ženy. Postupem času byla neplodnost manželského páru řešena adoptí či jinými podobnými právními kroky, které byly upraveny především normami soukromého práva římského. Ty pak byly přejímány do evropských právních řádů. Ve výjimečných případech právo umožňovalo manželství, které bylo neplodné, zrušit. V tomto případě bylo islámské právo na rozdíl od křesťanského více benevolentnější a jednodušší.³³

Právní postavení matky bylo v římském právu dáno obecně známou zásadou *mater semper certa est*, která znamená, že matka je vždy jistá. Jistota matky přetrvávala věky a trvá až do současnosti. Kdežto otcovství se již od prvopočátku opírá o zásadu *pater incertus est*, což znamená, že otec není jistý, a to se ani do budoucna nezmění.³⁴ O náhradním mateřství v pravém slova smyslu, jak ho známe nyní, hovoříme až od vzniku asistované reprodukce.³⁵ Za otce myšlenky náhradního mateřství můžeme považovat amerického právníka Noela Keanea, který spolupracoval s lékařem Warrenem J. Rinholdem a společně zprostředkovali asistovanou reprodukci metodou náhradního mateřství.³⁶ Noel Keane v roce 1976 v USA vytvořil první formální dohodu mezi manželskou dvojicí a náhradní matkou, což byl impulz k tomu, aby se tímto způsobem začala řešit ženská neplodnost. Zprostředkovatelé hledali vhodné ženy, které byly ochotny nechat se oplodnit spermiemi muže z manželského páru. Vše vznikalo tajně a diskrétně ve spolupráci gynekologů a právníků.³⁷ Přestože se jejich počínání zpočátku stalo terčem kritiky ze strany médií i politiků, ve své činnosti nepolevili, a nakonec dosáhli přijetí zákona, který alespoň v některých státech USA umožňuje a povoluje náhradní mateřství jako jednu z metod asistované reprodukce.³⁸ Dá se říci, že dokud budou na světě neplodné ženy, téma náhradního mateřství bude stále aktuální. I přesto se jedná o problematiku u nás dosud právně neregulovanou.

³³ MITLÖHNER, Miroslav. Vybrané otázky náhradního mateřství. *Rodinné listy*, 2013, č. 12, s. 2.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20

³⁶ HEJDUK, Marek. Problematika náhradního mateřství de lege ferenda. *Trestní právo*, 2012, č. 7, s. 37.

³⁷ PETRENKO, Jana. Náhradní mateřství...[cit. 9. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

³⁸ HEJDUK, Marek. Problematika..., s. 37.

1.2.1 Historie surogačního mateřství v českém právním řádu

Na základě římské zásady „mater semper certa pater incertus“ bylo v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině upraveno pouze určení otcovství. V minulosti nebylo pochyb o tom, kdo je matkou dítěte, proto nebylo potřeba stanovovat pravidla pro určení mateřství. V průběhu let, kdy došlo k velkému rozvoji vědy a techniky, se rozvíjelo také lékařství a tím i reprodukční medicína. Velký zlom v reprodukční medicíně nastal v roce 1978, kdy se ve Velké Británii vědcům a lékařům povedlo přivést na svět „první dítě ze zkumavky“.³⁹ Umělým oplodněním ženy zárodečnou buňkou jiné ženy, vzniká rozpor mezi mateřstvím genetickým a biologickým. Tím se dokázalo, že pouhá úprava určení otcovství je nedostatečná a bude nezbytné upravit i problematiku určení mateřství.⁴⁰ Bylo tak učiněno až v roce 1998 novelou zákona o rodině⁴¹, kde byl vložen nový § 50a s textem „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“ Z ustanovení jednoznačně vyplývá, že důležitým faktorem pro určení, kdo je matkou dítěte, není genetický původ, ale samotný porod dítěte. Již v době platnosti a účinnosti zákona o rodině bylo potřeba v případech náhradního mateřství jít cestou osvojení, aby byl dosažen soulad mezi právním a biologickým rodičovstvím k dítěti. Tento proces se nedal zvrátit ani v případě, kdy již od počátku bylo vše zamýšleno jako náhradní mateřství.⁴² Zákon o rodině s náhradním mateřstvím nepočítal, ale s ohledem na historický kontext, kdy vznikal, se není čemu divit. V té době se teprve vyvíjely způsoby asistované reprodukce, a proto z logiky věci vyplývá, že se problematikou náhradního mateřství zákonodárci ještě nezabývali.

Ve stejné podobě přejal způsob určování mateřství také po novelizaci občanského práva zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kdy je toto pravidlo upraveno v § 775. Nedošlo tedy v této oblasti k žádné významné revoluci. Přesto v roce 2009 proběhla debata o uzákonění náhradního mateřství, kdy si tehdejší ministryně spravedlnosti, Daniela Kovářová, uvědomovala situaci, kdy medicína utekla právu a poukázala na to, že již před deseti lety tímto způsobem v České republice přicházely děti na svět. K žádnému zdárnému řešení však nedospěli.⁴³ Nadále proto platí, že matkou dítěte je žena, která jej porodila. Dané ustanovení je nakloněno asistované reprodukci v případě, kdy dítě nebude s matkou geneticky spjato, ale sama ho bude schopna porodem přivést na svět. Automaticky, i přes genetický nesoulad (např. darované vajíčko), se stane matkou. Problémem u náhradního mateřství zůstává, že náhradní matka podstupuje těhotenství bez záměru stát se matkou. Již od prvopočátku má v úmyslu se dítěte po porodu vzdát ve prospěch

³⁹ Před 40 lety se narodilo první dítě ze zkumavky. [online]. novinky.cz, 25. července 2018 [cit. 12. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/pred-40-lety-se-narodilo-prvni-dite-ze-zkumavky-309894>>.

⁴⁰ HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 9, s. 535.

⁴¹ Zákon č. 91/1998 Sb., tzv. velká novela zákona o rodině.

⁴² ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost ...*, s. 5.

⁴³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Deset dětí ročně v Česku porodí náhradní matky, je tedy dobré tuto oblast právně řešit.* [online] *Epravo magazine*, 2009, str. 11 [cit. 16. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/Epravo_mag/2009_E3_web.pdf>.

biologických rodičů, přesto je dle § 775 OZ považována za matku. Vzhledem k tomu, že se jedná o kogentní ustanovení, nelze se od dané normy odchýlit a osvojení je stále jediný možný způsob, jak může dítě přejít do nové rodiny.⁴⁴

1.3 Pohled ze strany etiky

Náhradní mateřství je nejen právně, ale i psychologicky, eticky a sociálně složitý proces, a proto se kolem něj rozpoutává stále mnoho kontroverzních diskuzí. Aktuálně se jedná o nejrizikovější proceduru asistované reprodukce. Pokud jde o zdravotní rizika, ta zůstávají stejná jako u jiných metod asistované reprodukce. Každopádně etická, psychosociální a právní rizika jsou podstatně vyšší.⁴⁵

V minulosti byly ženy, které ze zdravotních důvodů nemohly porodit vlastní dítě, odkázány pouze na adopci. Dnes již mohou podstoupit proces náhradního mateřství. Je to krok vpřed, nová naděje, či naopak morálně nepřijatelná hrozba? Reprodukční medicína prochází poslední desetiletí obrovským rozvojem. Náhradní mateřství je poměrně nová metoda a stejně jako například umělé oplodnění či užívání hormonální antikoncepce v minulosti, je i tato metoda v současné době mnohdy vnímána veřejností jako kontroverzní.⁴⁶ Na první pohled se může náhradní mateřství pro veřejnost prezentovat jako proces, při němž neplodný pár osloví náhradní matku a spolu s ní u advokáta sepiší surogační smlouvu, ve které si stanoví podmínky. Na základě smlouvy dojde k zavedení geneticky shodného embrya s manželským párem do dělohy náhradní matky, která následně dítě porodí a předá objednatelskému páru. Objednatelský pár jí na základě sjednané smlouvy vyplatí peněžní částku a náhradní matka se může vrátit do svého běžného života. Realita však této idealistické představě zdaleka neodpovídá. Je pro společnost přijatelné, aby byla děloha ženy využívána jako tzv. „futrál na dítě“⁴⁷? Je správné, aby byla žena využívána jakožto „nástroj“ směřující k dosažení cílů jiných? Na těchto otázkách se nedokázali shodnout ani odborníci z řad psychologů, lékařů a právníků. Řada z nich se k této problematice staví pozitivně, rovněž má však také spoustu odpůrců, a to právě s ohledem na etické a psychologické dopady na společnost.

K uskutečnění procesu je potřeba dvou stran, které se na základě své svobodné vůle rozhodnou náhradní mateřství podstoupit. Není pochyb o tom, že objednatelský pár využívá

---

⁴⁴ FRINTOVÁ, Dita. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 282.

⁴⁵ KONEČNÁ, Hana. *Sdílená odpovědnost v proceduře náhradního mateřství* [online]. pravni prostor.cz, 2019 [cit. 25. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/sdilená-odpovednost-v-procedure-nahradniho-materstvi>>.

⁴⁶ *Náhradní mateřství: Nová naděje, nebo etický problém?* [online]. zena-in.cz [cit. 25. 11. 2019]. Dostupné na <<https://zena-in.cz/clanek/nahradni-materstvi-nova-nadeje-nebo-eticky-problem>>.

⁴⁷ HONZÁK, Radkin. *Děloha není futrál na dítě* [online]. aktualne.cz, 2010 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=8997>>.

náhradní matku k tomu, aby dosáhl svého cíle, tedy narození vlastního potomka. Náhradní matka s tím souhlasí, její souhlas však nebývá nezištný. Po zhlédnutí internetových diskuzí a Facebookové skupiny věnující se právě náhradnímu mateřství, jsem nabyla přesvědčení, že náhradní matky z valné většiny tyto „služby“ nabízí právě s vidinou zisku. Ať už se jedná o matky v nouzi, či ženy, jimž se tento způsob výdělků zdá poněkud snazší cestou k většímu obnosu finančních prostředků, což může v důsledku hraničit s obchodováním s lidmi. Vzhledem k těmto zjištěním jsem dospěla k závěru, že takový způsob dohody nelze považovat za etický. Jinou situací by bylo, kdyby došlo ke skutečné altruistické formě a náhradní matka se rozhodla pomoci bezdětnému neplodnému páru bez vidiny jakéhokoliv zisku, pouze z důvodů svého sociálního citění. Dovedu si nezištnou pomoc k vlastnímu dítěti představit spíše jen u příbuzných či u přátel.

1.4 Pohled ze strany psychologie

Není pochyb, že proces náhradního mateřství, jehož podstatou je pomoc bezdětným párům, které nemohou počít dítě přirozeným způsobem, má významný dopad na psychiku všech zúčastněných. Pro páry, které se rozhodnou pro náhradní mateřství po vlastních neúspěšných pokusech o otěhotnění ženy, je to velmi stresující záležitost. Jakmile se rozhodnou proces podstoupit, přichází další pochybnosti ohledně toho, zda byl výběr náhradní matky správný, zda se dítě narodí zdravé a zda jim náhradní matka dítě předá tak, jak bylo ujednáno. Všechny tyto otázky působí na psychiku objednatelského páru nejen do porodu dítěte, ale i dále, dokud soud nerozhodne o osvojení. Až v momentě, kdy je rozhodnutí soudu o nezrušitelném osvojení v právní moci, má objednatelský pár jistotu, že o dítě nepřijde.

Značnější zásah do psychiky však shledávám u náhradní matky. Jakmile je s objednatelským párem dohodnuta, musí podstoupit proces umělého oplodnění. Ten může být leckdy zdlouhavý a náročný. Již v průběhu těhotenství vznikají silné biologické vazby mezi těhotnou a plodem, se kterým neustále komunikuje. Zásobuje ho krví, živinami a zároveň plod vnímá stresy, které těhotná žena prodělává. Těhotenstvím se nastavují v těle těhotné ženy spousty mechanismů, jež mají za úkol, aby vznikla bezpečná poutací vazba mezi těhotnou ženou a dítětem.⁴⁸ Náhradní matka si uvědomuje, že se po porodu bude muset dítěte vzdát, což může výrazně ovlivňovat její psychiku a zároveň působit i na vývoj dítěte. V matce se přirozeně vyvíjí mateřský pud a citová vazba k dítěti, o to složitější je pro ženu se k dítěti chovat jako k cizímu. Zároveň známý psychiatr MUDr. Radkin

---

⁴⁸ *Pronájem dělohy? S psychiatrem Radkinem Honzákem o tom, co je třeba též vědět* [online]. sancedetem.cz, 2017 [cit. 1. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/vyvoj-ditete-a-jeho-potreby/pronajem-delohy-s-psychiatrem-radkinem-honzakem-o-tom-co-je-treba-tez-vedet.shtml>>.

Honzák je přesvědčen, že odtržením dítěte z jeho známého prostředí do neznáma, mu vzniká šok.⁴⁹ „I když je mu příznivě to prostředí nakloněno, biologicky vzato není jeho. Je to asi tak, jako kdybych vzal teď někoho odsud a odstěhoval ho na jiné místo, někam, kde by byly naprosto odlišné podmínky pro život – sociální, klimatické, ekonomické. Sice ho tam přijmou třeba i s otevřenou náručí, ale bude prožívat šok – stejně jako to dítě, které se dostane pryč od své mámy. Navíc to pro to dítě v útlém věku je podstatně silnější. My dosud vlastně nevíme, co všechno takový šok z odtržení přináší do jeho dalšího života, jak to dítě poznamená. Obecně se však již ví, že čím dřív je vývoj dítěte zraněn, tím horší věci z toho v budoucnu, v jeho dalším životě mohou vylézt.“⁵⁰

Dovolím si však uvést také studii, která došla ke zcela opačnému závěru. Realizovalo ji Centrum pro rodinný výzkum Univerzity v Cambridge a byla představena v červnu roku 2018 na konferenci v Cambridge zaměřené na právní úpravu náhradního mateřství a její vývoj. Zakládá se na dlouhodobém pozorování 42 rodin, které využily náhradní mateřství, dále 51 rodin, které využily darované vajíčko a 80 rodin, které dítě počaly přirozenou cestou. Všechny zkoumané děti přišly na svět v roce 2000 a jednotlivá data byla získávána vždy ve stejném věku dítěte. Hodnocení probíhalo na základě rozhovorů, a to především s rodiči a dětmi, ale také s náhradními matkami, případně s učiteli. Dále také prostřednictvím dotazníků a pozorování samotných zúčastněných. Hlavními zkoumanými aspekty byly kvalita vztahu mezi dětmi a rodiči, vztah rodiny s náhradní matkou po ukončení surogačního procesu a vyrovnanost dítěte. V době, kdy děti mají jeden rok, projevují rodiče, jež využili náhradní mateřství, větší vřelost a citlivost vůči svým dětem, více si užívají roli rodičů a jejich vztah je více emocionálně založen. V dosažení dvou a tří let věku dítěte bylo zpozorováno, že matky z objednatelského páru se ze svých dětí více těší, projevují vůči nim menší úroveň hněvu, zklamání a viny. Co se týče samotných dětí, nejsou v tomto věku zpozorovány žádné rozdíly ve vývoji oproti dětem v ostatních typech rodin zapojených do studie. Po dosažení věku sedmi let již většina rodičů dětem sdělila, že pochází z náhradního mateřství. Bylo zpozorováno, že děti v tomto věku pocházející z náhradního mateřství, prospívají standardně, ale jsou méně vyrovnané oproti dětem pocházejících z jiných typů rodin. Tyto drobné odchylky jsou způsobeny nutností vyrovnat se s otázkou své identity v tak nízkém věku a mizí ve věku deseti let dítěte. V dosažení čtrnácti let dítěte byl zpozorován vřelejší vztah mezi matkou a dítětem. Děti narozené prostřednictvím náhradního mateřství vykazují vyšší míru psychické vyrovnanosti a jejich pocity ke skutečnosti, že se narodili prostřednictvím náhradního mateřství, jsou spíše pozitivního charakteru nebo neutrální. Vztahy mezi objednatelským párem a náhradní matkou bývají zpravidla dobré od

---

⁴⁹ *Pronájem dělohy? S psychiatrem ...* [cit. 1. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/vyvoj-ditete-a-jeho-potreby/pronajem-delohy-s-psychiatrem-radkinem-honzakem-o-tom-co-je-treba-tez-vedet.shtml>>.

⁵⁰ Tamtéž.

období těhotenství až přibližně do 10 let věku dítěte. Intenzita kontaktu se průběžně snižuje, nicméně zhruba polovina rodin je s náhradní matkou v kontaktu ještě v době, kdy dítě má deset let. Studie ukázala, že rodina častěji ztratí kontakt s náhradní matkou, kterou před surogační dohodou neznali a která je s dítětem geneticky spjata. Z dané studie vyplývá, že obavy ohledně psychických následků náhradního mateřství jsou spíše spekulace, nikoliv podložená fakta.⁵¹ Nicméně každý člověk se s různými situacemi vyrovnává jinak, některým následkům náhradního mateřství se nedá vyhnout a všichni aktéři by si měli být vědomi toho, že mohou nastat.

1.5 Pohled ze strany náboženství

Za podstatné považují také zmínit pohled náboženství na tuto problematiku, neboť to, jak tento institut vnímají jednotlivá náboženství, se promítá do názorů jejich věřících. Každé náboženství má svůj vlastní pohled na svět, ve spoustě věcí se shodují, v jiných výrazně odlišují. V České republice převládá římskokatolická církev a také naše společnost je postavena primárně na křesťanských hodnotách. Katolíci zauímají jednoznačně odsuzující stanovisko k náhradnímu mateřství. Pokud bychom chtěli pochopit důvody odmítavého postoje římskokatolické církve k náhradnímu mateřství do hloubky, vyžadovalo by to delší studium. Ve své práci se zaměřím pouze na stručný souhrn postoje římskokatolické církve formulovaný jejími oficiálními dokumenty.

Kongregace pro nauku víry prohlašuje ve své instrukci *Donum vitae* (22. února 1987)⁵² „náhradní“ mateřství za mravně nepřijatelné, poněvadž popírá důstojnost a práva, jak dítěte, tak rodičů. Instrukce ve 3. článku 2. části prohlašuje: „*Náhradní mateřství je objektivním popřením závazků, které plynou z mateřské lásky, manželské věrnosti a odpovědného mateřství. Uráží důstojnost a právo dítěte, aby bylo počato, nošeno v děloze, přivedeno na svět a vychováno svými vlastními rodiči. Náhradní mateřství prohlubuje, ke škodě rodin, oddělení mezi tělesnými, duševními a mravními prvky, na kterých se zakládají rodiny.*“ Další instrukce Kongregace pro nauku víry *Dignitas Personae* (8. září 2008)⁵³ začíná slovy: „*Důstojnost osoby musí být přiznána každému člověku od početí až po přirozenou smrt.*“ A v souvislosti s tématem početí dítěte pokračuje: „*Tato důstojnost náleží každému člověku, protože svou vlastní důstojnost a hodnotu má každý v sobě neshaditelně vtisknutou. Počátek lidského života však má své autentické místo v manželství a rodině a je zplozen úkonem, kterým se vyjadřuje vzájemná láska mezi mužem*

⁵¹ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

⁵² ŠÍPR, Květoslav. *Donum vitae: sborník studií o etických aspektech začátku individuálního lidského života a instrukce Kongregace pro nauku víry o respektování počínajícího lidského života a důstojnosti plození: odpovědi na některé aktuální otázky*. Brno: Hyppokrates, 2007. s. 331-361.

⁵³ *Instrukce Dignitas personae o některých otázkách bioetiky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 137-163.

a ženou. Má-li být plození skutečně zodpovědné vůči nenarozenému, „musí být plodem manželství“.

Instrukce *Donum vitae* ve 3. části připomíná základní lidská práva: „a) právo na život a tělesnou neporušenost, které náleží každé lidské bytosti od okamžiku početí až do smrti; b) práva rodiny a manželství jako instituce, a také právo dítěte být počato, přivedeno na svět a vychováváno svými rodiči. Každé z obou témat vyžaduje, aby se mu věnovalo více pozornosti.“ V této třetí části Kongregace pro nauku víry také upozorňuje na celospolečenský rozměr dané problematiky, nikoli pouze na soukromý rozměr týkající se pouze té které rodiny (dítěte) a říká: „Nedotknutelné právo každé nevinné lidské bytosti na život i práva rodiny a manželství představují základní mravní hodnoty, protože se týkají přirozeného stavu a povolání člověka. Současně ovšem jde o základy občanské společnosti a jejího uspořádání.“ Proto, když *Donum vitae* prohlašuje: „Jestliže stát nepoužívá své moci k ochraně práv každého občana, a zvláště těch slabších, hrouť se samy základy právního státu,“ předkládá pak i tento požadavek: „Zákonodárství má za povinnost chránit rodinu, musí proto zakázat embryonální banky, oplozování post mortem i „náhradní mateřství“.“

V České republice se katolická církev řídí závazným stanoviskem biskupské konference z ledna roku 2005, na základě kterého: „žádná lidská bytost, a tedy ani lidský zárodek, se nesmí stát prostředkem pro dosažení prospěchu druhých.“⁵⁴ Jejich odmítavý postoj se opírá o etické, antropologické a teologické argumenty. Za základ považují vztah k lidské důstojnosti, který při léčbě neplodnosti potřebuje zohlednit tři základní dobra. První z nich je právo člověka na život a tělesnou integritu, od početí až po smrt. Druhým dobrem je jednota manželství, která vyžaduje oboustranný respekt práva stát se matkou či otcem pouze společně se svým manželským partnerem. Třetím dobrem jsou lidské hodnoty sexuality, jež požadují, aby početí dítěte bylo učiněno přirozenou cestou manželským párem, protože to je považováno za specifický projev vzájemné lásky mezi manžely.⁵⁵ S přihlédnutím k lidské důstojnosti a třem výše zmíněným dobrům, která se od lidské důstojnosti odvozují, nachází katolická církev několik závažných etických problémů, kvůli kterým nelze označit techniky asistované reprodukce za etické. Mezi ty nejzávažnější patří oddělení plození od pohlavního styku, preimplantační genetická diagnostika, redukce těhotenství a problematika nadbytečných embryí.⁵⁶ Dítě je katolickou církví považováno za Boží dar, plod manželské lásky, a nemůže být proto pouhým „produktem“ techniky.⁵⁷ Toto poselství přináší také čl. 2378 Katechismu katolické církve, kde je ustaveno, že: „Dítě není něco, co se rodičům dluží, ale je to dar. „Největším darem manželství je lidská osoba. Dítě nemůže být

⁵⁴ MITTLÖHNER, Miroslav. Některá trestněprávní rizika náhradního mateřství. *Rodinné listy*, 2017, č. 4, s. 11.

⁵⁵ ŠRAJER, Jindřich. *Asistovaná reprodukce a pohled katolické církve* [online]. studiatheologica.eu, 2010 [cit. 30. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2010/02/06.pdf>>.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

považováno za předmět vlastnictví; za něco, k čemu by vedlo uznání domnělého „práva na dítě“. V této oblasti má pouze dítě opravdová práva: „právo být plodem zvláštního úkonu manželské lásky svých rodičů a také právo být respektováno jako osoba od chvíle svého početí.“⁵⁸ Teolog Jindřich Šrajzer z Jihočeské univerzity se domnívá, že prozatím nemáme dostatečné zkušenosti na to, abychom mohli tvrdit, že nahrazení manželského aktu technickými postupy asistované reprodukce, nemůže mít negativní dopad na psychiku dítěte či postoj rodičů vůči dítěti, které bylo takto zplozeno.⁵⁹ Navzdory všem apelům církve je však mnoho dětí počato prostřednictvím „nemorálních metod“. Považuji však za důležité na závěr dodat, že podle katolické církve každá lidská osoba, ať už byla počata jakýmkoliv způsobem, má svou plnou důstojnost. Tedy ani děti počaté umělým oplodněním, náhradním mateřstvím nejsou osobami „druhé kategorie“, nýbrž požívají plné lidské důstojnosti. Dignitas personae říká: „Tato hodnota náleží všem lidem bez rozdílu. Každý člověk musí být respektován již na základě své pouhé existence. S ohledem na lidskou důstojnost je nezbytné vyloučit jakoukoli diskriminaci na základě biologického, psychologického, kulturního nebo zdravotního vývoje.“ Na závěr doplním ještě slova, která pronesl papež Benedikt XVI v roce 2006 k účastníkům Plenárního zasedání Papežské akademie pro život a Mezinárodního kongresu na téma „Lidské embryo v preimplantační fázi“: „Člověku je darována nejvyšší důstojnost, která má svůj původ v intimním poutu, které jej pojí se svým Stvořitelem: v člověku, v každém člověku, v jakékoli fázi či stavu jeho života, září odlesk samotného Boha. Proto tedy Magisterium Církve trvale proklamuje posvátný a nedotknutelný charakter každého lidského života, od početí až do přirozeného konce.“⁶⁰

U islámu je umělé oplodnění dovoleno pouze tehdy, pochází-li sperma od manžela, jelikož oplození je povoleno pouze mezi těmi, kteří podepsali manželskou smlouvu. Rovněž není povoleno použití vajíčka jiné ženy. Náhradní mateřství je však v islámu absolutně zakázáno. Naopak Buddhismus metodu asistované reprodukce schvaluje v případě, kdy si pár přeje mít vlastní rodinu a nemohou svého přání docílit přirozenou cestou. Náhradním mateřstvím se však nijak nezabývá.⁶¹

---

⁵⁸ *Katechismus katolické církve* [online]. katolik.cz [cit. 30. 11. 2019]. Dostupné na <<http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf>>.

⁵⁹ ŠRAJZER, Jindřich. *Asistovaná reprodukce...* [cit. 30. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2010/02/06.pdf>>.

⁶⁰ Za překlad z italského originálu děkuji Michalu Staufčíkovi – viz: italský originál: *Acta Apostolicae Sedis* 98 (2006), 264.: (cfr *Evangelium vitae*, 57).”

⁶¹ MITLÖHNER, Miroslav. *Některá trestněprávní..*, s. 11.

1.6 Proces hledání náhradní matky

Před tím, než je možné zahájit proces příprav asistované reprodukce na klinice, je nutné najít vhodnou náhradní matku. Jedná se o vůbec nejtěžší úkol budoucích rodičů.⁶² Z výsledků komunikace s českými porodnicemi a neonatologiemi vyplývá, že náhradní matkou bývá jen sporadicky žena z rodiny či blízkého okolí objednatelského páru. Nejčastěji bývá vyhledávána přes internet.⁶³ Ideální je situace, kdy náhradní matka není vdaná, protože v případě, kdy bude mít manžela, bude mu na základě § 776 OZ svědčit první zákonná domněnka otcovství namísto muže z objednatelského páru.⁶⁴ Preference svobodné, případně rozvedené náhradní matky, vyplývá i z dostupných inzerátů na webových stránkách poptávající či nabízející náhradní mateřství, které jsem prostudovala. Požadavky jsou kladeny také na dobrý psychický i fyzický zdravotní stav. U některých inzerátů hraje roli i vzdálenost, jelikož se v nich objevuje přání objednatelského páru podílet se na průběhu těhotenství, chodit na kontroly k lékaři, vidět dítě na ultrazvuku apod.

1.7 Proces surogačního mateřství

Jakmile se objednatelskému páru podaří najít vhodnou náhradní matku a proběhne její úspěšné oplodnění formou asistované reprodukce, následují další procesní kroky. V případě, kdy náhradní matka nebyla vdaná, dostaví se společně s mužem z objednatelského páru na matriční úřad, kde souhlasně prohlásí rodičovství k dítěti.⁶⁵ Muž z objednatelského páru tím bude automaticky právně považován za otce dítěte.

Po porodu následuje nejdůležitější krok, který vede k tomu, aby se objednatelský pár stal rodiči dítěte. Vzhledem k tomu, že na základě § 775 OZ je matkou dítěte žena, která ho porodila, je tímto krokem poskytnutí souhlasu náhradní matky s osvojením. Udělení souhlasu je nezbytné dle § 813 OZ a může být uděleno nejdříve 6 týdnů po porodu. Jedná se o značně dost dlouhou dobu na to, aby si náhradní matka udělení souhlasu mohla rozmyslet. V případě, kdy by si udělení souhlasu rozmyslela a dítě si ponechala, není osvojení matkou z objednatelského páru jakkoliv právně vynutitelné.⁶⁶ Naopak, pokud by náhradní matka udělila souhlas ještě před uplynutím 6 týdnů od porodu dítěte, jednalo by se o nicotné právní jednání, ke kterému by se dle § 813 odst. 2 OZ nepřihlíželo. Souhlas s osvojením dítěte lze udělit přímo pro konkrétní osobu, lze ho proto udělit právě ženě z objednatelského páru.⁶⁷

⁶² FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. *Náhradní...* (1.), s. 19.

⁶³ KONEČNÁ, Hana, NOVÁKOVÁ, Karolína, SUDOVÁ, Markéta. *Náhradní...*, s. 31.

⁶⁴ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. *Náhradní...* (1.), s. 19.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník – Rodinné právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017, 108 s.

⁶⁷ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. *Náhradní...* (1.), s. 20.

Úskalím, které může nastat, je možnost náhradní matky daný souhlas odvolat v souladu s § 817 OZ. Souhlas lze odvolat do tří měsíců od doby, kdy byl udělen, anebo po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas dán za situace, že dítě před osvojením ještě nebylo předáno do péče osvojitele před osvojením. Totožná pravidla platí i pro odvolání souhlasu otcem dítěte, resp. mužem, který učinil před matričním úřadem souhlasné prohlášení o otcovství k dítěti.

Jakmile je souhlas s osvojením dítěte udělen, přichází na řadu poslední krok, kterým je proces samotného osvojení prostřednictvím podání návrhu k soudu. Aby mohla žena z objednatelského páru tento návrh podat, musí být provdána za otce dítěte. Podle současné právní úpravy je v rámci náhradního mateřství možné osvojení pouze mezi manžely, nikoliv registrovanými partnery. Osvojit dítě by mohl pouze jeden z registrovaných partnerů a pokud by se jednalo o biologické dítě jednoho z nich, není v současné době možné, aby si ho druhý partner osvojil.⁶⁸ V případě, kdy žena z objednatelského páru není provdána za otce dítěte, je institut osvojení možný pouze výjimečně, přičemž v případě nesezdaného páru by se jednalo o velmi komplikované a nejisté kroky k případnému úspěšnému osvojení.⁶⁹ Neexistuje právní nárok na kladné rozhodnutí soudu o osvojení narozeného dítěte, je však pravdou, že soudy osvojení ve vztahu k náhradnímu mateřství tolerují.⁷⁰

S ohledem na možnost udělení souhlasu matkou, může být dán návrh na osvojení dítěte až po uplynutí 6 týdnů po porodu, nicméně na základě § 823 odst. 1 OZ je možné se souhlasem budoucího osvojitele mu předat osvojované dítě do péče ihned poté, kdy oba rodiče vyslovili souhlas s osvojením, pokud to zdravotní stav dítěte dovolí. Rodiče osvojovaného dítěte jsou povinni o předání dítěte informovat OSPOD.

Dle § 833 OZ zaniká osvojením příbuzenský vztah mezi osvojencem a původní rodinou, ale i práva a povinnosti z tohoto vztahu vyplývající. Pro úplnost je však třeba zmínit, že dané osvojení lze zrušit dle § 840 OZ do 3 let od rozhodnutí o osvojení. Učinit tak lze ale pouze tehdy, jsou-li pro to vážné důvody a pouze na návrh osvojence či osvojitele. Po uplynutí tří let se osvojení stává nezrušitelným. Vzhledem k tomu, že lhůta tří let je poněkud dlouhá, dle § 844 OZ platí, že je-li to v souladu se zájmy dítěte, může soud na návrh osvojitele rozhodnout i před uplynutím doby tří let od rozhodnutí o osvojení, že je osvojení nezrušitelné. V případě, kdy by došlo ke zrušení osvojení, pak by na základě § 841 OZ zanikl i právní poměr vzniklý osvojením i práva a povinnosti z tohoto vztahu vzniklé a došlo by k obnově předchozího příbuzenského poměru.⁷¹

---

⁶⁸ HODINOVÁ, Andrea. Adopce dětí registrovanými partnery. *Proměny ústavy a evropského práva*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2018. s. 155.

⁶⁹ MAREK, Tomáš. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek a kolektiv. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 112.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. Náhradní... (1.), s. 21.

Právě udělení souhlasu a vzdání se dítěte může být velkým problémem a následek může být naprosto odlišný od původního záměru jak náhradní matky, tak i objednatelského páru. U náhradní matky po porodu nastávají hormonální změny, které mohou zapříčinit to, že se rozhodne dítě objednatelskému páru nakonec neodevzdat, a tím celou situaci naprosto zvrátit.⁷²

---

⁷² NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský...*, s. 106.

2 Surogační mateřství v zahraniční právní úpravě a vybraná judikatura

Ve světě se můžeme setkat s širokou škálou přístupů lišících se především na základě odlišného sociálního postavení, kultury, náboženství a politické situace.

Některé státy náhradní mateřství považují za zcela nelegální jako například Francie, Německo, Dánsko, Rakousko, Polsko či Španělsko. Jiné státy naopak tuto praxi regulují zákony. S právní úpravou se můžeme setkat například v Izraeli, Velké Británii, Řecku a od roku 2017 také v Portugalsku. Třetí skupinou jsou státy, které náhradní mateřství vůbec neregulují, kam spadá mimo jiné i Česká republika.⁷³ Zcela specifickým případem jsou Spojené státy americké, kde je institut náhradního mateřství v některých státech regulován, v jiných naopak zakázán a některé státy tento institut vůbec neupravují.

2.1 Vybraná judikatura ESLP

2.1.1 Mennesson proti Francii

V tomto rozsudku Evropský soud pro lidská práva v roce 2014 poprvé přezkoumával problémy vyplývající ze surogačních smluv uzavřených v zahraničí.⁷⁴ V dané věci francouzští manželé odcestovali do Kalifornie kvůli uzavření surogační smlouvy. Při umělém oplodnění byl užit genetický materiál muže z objednatelského páru, vajíčko bylo poskytnuto anonymní dárkyní. Náhradní matce se narodila dvojčata. Ještě před jejich narozením Kalifornský nejvyšší soud upravil právní poměry mezi objednatelským párem a náhradní matkou tak, aby do rodných listů dětí byli jako rodiče zapsáni muž a žena z objednatelského páru. Konzulát ve Francii odmítl zapsat děti do matriky, protože právní matka neprokázala porod dětí. Následně bylo ale proti objednatelskému páru ve Francii zahájeno trestní stíhání, jelikož úplné náhradní mateřství je tamním právem považováno za trestný čin. Následně však bylo zastaveno, objednatelský pár nemohl být trestně odpovědný za skutky, které se staly v Kalifornii, kde za trestný čin považovány nejsou. Současně státní zastupitelství zahájilo řízení o neplatnosti zápisu narození před civilními soudy, kdy civilní řízení probíhalo 8 let. Po celou tu dobu spolu právní rodiče a děti žili rodinným životem. Výsledkem civilního řízení bylo prohlášení zápisu v matrice za neplatný a jeho výmaz. Kasační soud argumentoval tím, že provedený zápis byl v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem a že odporuje základním zásadám, jakou je i nedotknutelnost člověka patřící mezi pilíře francouzského

⁷³ KONEČNÁ, Hana, NOVÁKOVÁ, Karolína, SUDOVÁ, Markéta. *Náhradní...*, s. 31.

⁷⁴ Health-related issues in the case-law of the European Court of Human Rights [online]. echr.coe.int, 2015 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_health.pdf>.

právního systému.⁷⁵ Vzhledem k tomu, že v této věci bylo prokázáno otcovství muže z objednatelského páru k oběma dětem, rozhodl ESLP tak, že odmítnutím právního uznání příbuzenského vztahu mezi dcerami a jejich biologickým otcem Francie překročila prostor pro uvážení, který mu článek 8 EÚLP uděluje, a tím ho porušila. ELSP vhodně podotknul: „*Soud vzal na vědomí zájem státu odradit své občany od využívání možnosti náhradního mateřství, kterou některé právní řády poskytují, konstatoval nicméně, že odmítnutí uznání příbuzenského vztahu dopadá nejen na rodiče, kteří se rozhodli pro způsob početí, který je vnitrostátním právem zakázán, ale též na samotné děti počaté takovým způsobem, přičemž zásadně ovlivňuje jejich právo na identitu. Dle Soudu taková situace vyvolává vážné otázky souladu s nejlepším zájmem dítěte, který by měl nicméně být každým rozhodnutím týkajícím se dítěte sledován. Jeli jeden z rodičů i biologickým rodičem dětí, jako je tomu v projednávané věci, pak je dle Soudu v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pakliže je mu odepráno právní uznání příbuzenství, ačkoli biologické příbuzenství je prokázáno a rodič a dítě o jeho právní uznání usilují.*“⁷⁶

2.1.2 Paradiso a Campanelli proti Itálii

Případ se týkal italského manželského páru, který si v Rusku sjednal surogační smlouvu s náhradní matkou. Oplodnění náhradní matky bylo provedeno dárcovským vajíčkem a domnělým spermatem muže z objednatelského páru. Vzhledem k tomu, že se náhradní matka vzdala všech svých práv k dítěti, byl objednatelský pár v matrice v Moskvě zapsán jako rodiče dítěte a byl jim vystaven rodný list. Italský konzulát však informoval správní orgány v Itálii o tom, že dokumenty o narození dítěte obsahují falešné údaje. Na základě této skutečnosti bylo v Itálii proti rodičům zahájeno trestní stíhání pro podezření ze zkreslování údajů o osobním stavu, používání falešných dokladů a porušení zákona o adopci spočívající v tom, že dítě přivezli do země v rozporu se zákonem a bez povolení k adopci. Zahájeno bylo také řízení o osvojitelnosti nezletilého. Soud pro nezletilé požádal o provedení testů DNA dítěte, čímž vyšlo najevo, že neexistuje biologická vazba mezi dítětem a mužem z objednatelského páru. Proto soud pro nezletilé rozhodl o odnětí dítěte domnělým rodičům, zakázal jim styk s dítětem a rozhodl o jeho umístění do ústavní péče. ESLP rozhodl rozsudkem ze dne 24. 1. 2017, že úřední odebrání dítěte počatého v rozporu s italským právním řádem prostřednictvím náhradního mateřství, a jeho přemístění do Itálie, nepředstavuje porušení práva stěžovatelů na soukromý a rodinný život ve smyslu článku 8 EÚLP.⁷⁷ V odůvodnění

⁷⁵ *Anotace rozsudku ze dne 26. června 2014 ve věci č. 65192/11 – Mennesson proti Francii* [online]. justice.cz, 2014 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné na <http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/4DA847261CA6598BC1257D880036218A?openDocument&Highlight=0,>.

⁷⁶ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. Náhradní mateřství a otazníky, které ho doprovázejí (2.). *Rodinné listy*, 2018, č. 8, s. 19.

⁷⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. ledna 2017, *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12.

ESLP konstatoval, že vztah mezi stěžovateli a dítětem nespadá pod rozsah článku 8 EÚLP především s ohledem na neexistenci biologické vazby mezi nimi, ke krátké době trvání jejich vztahu a k nejistotě vazeb z právního hlediska mezi nimi, i přesto, že rodiče měli k dítěti velmi silné emoční pouto. K ukončení vztahu mezi stěžovateli a dítětem došlo z důvodu právní nejistoty, kterou stěžovatelé zavinili svým protiprávním jednáním.⁷⁸

2.2 Právní úprava v Německu

Jak již bylo uvedeno výše, je potřeba rozlišovat dva základní druhy přístupů k náhradnímu mateřství, a to restriktivní a tolerantní. Německá právní úprava je restriktivní povahy, neboť německý právní řád náhradní mateřství zakazuje a jeho realizování by bylo považováno za trestný čin. Náhradní mateřství je regulováno na úrovni trestního práva.⁷⁹

Za základní rámec úpravy náhradního mateřství jsou považovány Zákon o ochraně embrya a Zákon o zprostředkování adopce.

Zákon o ochraně embrya byl schválen spolkovým sněmem před 21 lety a jeho hlavním posláním je zabránit zneužití technik asistované reprodukce a omezit nakládání s embryi. Tato přísná úprava je ovlivněna historií Německa, kdy v průběhu druhé světové války nacisté prováděli na embryích zruďné výzkumy se snahou zdokonalit německou rasu. Od jiných úprav v zahraničních státech se Zákon o ochraně embrya odlišuje svou strukturou, neboť taxativně vyjmenovává povolené činnosti, ostatní naopak pod hrozbou přísné trestní sankce zakazuje. Mezi zakázané činnosti patří mimo jiné implementování neoplovněného vajíčka, oplodnění vajíčka k jinému účelu, než je těhotenství ženy, která ho poskytla, či oplodnění ženy, která chce dítě po narození odevzdat třetí osobě. V Německu je tedy od roku 1991 zakázán jakýkoliv způsob náhradního mateřství z etických, mravních a morálních důvodů.⁸⁰

Za spáchání trestného činu však nejsou trestně odpovědní ani náhradní matka, ani objednatelský pár. Trestní odpovědnost zde dopadá na lékaře, kteří se podíleli na asistované reprodukci a provedli oplodnění náhradní matky. Za tento trestný čin lze uložit peněžitý trest nebo trest odnětí svobody až do výše tří let. Pokud však dojde k provedení náhradního mateřství v jiném státě, není v Německu trestně stíháno.⁸¹

---

⁷⁸ *Evropský soud pro lidská práva: K odnětí dítěte narozeného z náhradní matky* [online]. bulletin-advokacie.cz, 2017 [cit. 2. 12. 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/evropsky-soud-pro-lidska-prava-k-odneti-ditete-narozeneho-z-nahradni-matky?browser=mobi>>.

⁷⁹ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

⁸⁰ ODERKOVÁ, Lucia. *Náhradné materstvo v Nemecku* [online]. pravo-medicina.sk, 2011 [cit. 28. 10. 2019]. Dostupné na <<http://www.pravo-medicina.sk/aktuality/457/nahradne-materstvo-v-nemecku>>.

⁸¹ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

Zákon o zprostředkování adopce v § 13 definuje náhradní matku jako ženu, která je na základě uzavřené smlouvy připravená nechat se uměle či přirozeně oplodnit a dítě po narození předat k adopci třetí osobě. Je zakázáno sjednávat surogační smlouvy, vykonávat zprostředkovatelské činnosti související se surogačním mateřstvím, vyhledávat páry a náhradní matky, ale i nabízet služby prostřednictvím inzerce, a to pod pokutou či trestem odnětí svobody.⁸²

Ze soukromoprávního hlediska není smlouva uzavřená mezi objednatelským párem a náhradní matkou platná a vynutitelná. Německý právní řád je založen na jediné zásadě, kdy matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Z tohoto hlediska k určení rodičovství k takto narozenému dítěti přistupuje německý právní řád shodně jako k jakémukoli jinému narozenému dítěti.⁸³

2.3 Právní úprava ve Velké Británii

Právní úprava náhradního mateřství ve Velké Británii je upravena hned v několika zákonech. Mezi ty nejvýznamnější patří the Surrogacy Arrangements Act 1985⁸⁴, the Human Fertilisation and Embryology Act 2003⁸⁵ a the Human Fertilisation and Embryology Act 2008⁸⁶. První z nich, the Surrogacy Arrangements Act, byl přijat již v roce 1985. Velká Británie má s tímto institutem již téměř 35 let praktických zkušeností. Zákon je považován za reakci na kauzu „Baby Cotton“.⁸⁷ Paní Kim Cotton byla první známou náhradní matkou ve Velké Británii. Objednatelský pár žil ve Švédsku a vše obstarávala americká zprostředkovatelská agentura. V tomto případě šlo o nepravé náhradní mateřství, jelikož bylo použito vajíčko paní Cotton a spermie muže z objednatelského páru. Kim Cotton za podstoupení procesu získala finanční odměnu 6 500 liber. Švédský pár však zůstal anonymní a paní Cotton mimo jiné ve smlouvě souhlasila také s tím, že dítě po porodu zanechá v nemocnici a nebude jej nikdy kontaktovat. Zpětně tyto praktiky agentury vnímá velmi negativně, cítí se podvedená a zlomená.⁸⁸ Na základě the Surrogacy Arrangements Act je podávání inzerce na účelem hledání náhradní matky, objednatelského páru či činnost směřující k obstarání

---

⁸² Gesetz über die Vermittlung der Annahme als Kind und über das Verbot der Vermittlung von Ersatzmüttern [online]. gesetz-im-internet.de [cit. 28. 10. 2019]. Dostupné na <http://www.gesetze-im-internet.de/advermig_1976/BJNR017620976.html>.

⁸³ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

⁸⁴ The Surrogacy Arrangements Act 1985 [online]. legislation.gov.uk [cit. 2. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49>>.

⁸⁵ The Human Fertilisation and Embryology Act 2003 [online]. legislation.gov.uk [cit. 3. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/24/contents>>.

⁸⁶ Human Fertilisation and Embryology Act 2008 [online]. legislation.gov.uk [cit. 3. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>>.

⁸⁷ ZEMANDLOVÁ, Anna. In MELZER, Filip a kol. *Občanský...*, s. 1096.

⁸⁸ MERCER, David. *Britain's first surrogate mother still longs for Baby Cotton 30 years on* [online]. express.co.uk, 2015 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.express.co.uk/life-style/life/550033/Kim-Cotton-first-surrogate-mother-UK-misses-baby-30-years-on>>.

náhradního mateřství na komerční bázi považována za trestný čin.⁸⁹ Jsou tedy představitelé tolerantního přístupu k náhradnímu mateřství, neboť britská právní úprava umožňuje pouze náhradní mateřství v altruistické podobě. Je legální, aby objednatelský pár uhradil náhradní matce pouze přiměřené náklady související s náhradním mateřstvím. Nelze poskytnout odměnu převyšující vynaložené náklady, protože náhradní mateřství nelze postoupit za úplatu.

Náhradní matka je definována v článku 1 odst. 2 a je jí „žena, která nosí dítě v rámci dohody, která byla ujednána před otěhotněním, s úmyslem dítěte se vzdát.“ Ve Velké Británii byla zlegalizována surogační smlouva. Mateřství však vzniká stále stejně jako v České republice. Matkou je žena, která dítě porodila, bez ohledu na biologický původ dítěte či místo porodu.⁹⁰ Je možné surogační smlouvu sepsat, nicméně vzhledem k její soudní nevymahatelnosti ani tato smlouva nezaručí, že matka dítěte skutečně dítě objednatelskému páru vydá.⁹¹ Surogační smlouva je založena na dobré vůli a důvěře mezi stranami. Pokud se však náhradní matka rozhodne dítě ponechat a tím smlouvu nerespektovat, nelze ji k plnění nutit.

Právní úprava Velké Británie nečiní rozdíl mezi úplným a částečným náhradním mateřstvím, což je vcelku kontroverzní přístup, protože v případě částečného náhradního mateřství je náhradní matka zároveň dárkyní poloviny genetického materiálu, a je tak s dítětem geneticky spjata.⁹² Revoluční přístup přinesl čl. 54 odst. 2 písm. b) the Human Fertilisation and Embryology Act z roku 2008, který rozšířil okruh možných žadatelů o metodu IVF, kam nově zařazuje také homosexuální páry a nesezdané páry.⁹³

Náhradní mateřství je založeno na rodičovském příkazu („parental order“), který vydává soud. Tento příkaz odnímá náhradní matce rodičovská práva a povinnosti a přiznává je objednatelskému páru. Ti jsou následně zapsáni do rodného listu dítěte. Pro vydání rodičovského příkazu stanovuje právní řád podmínky. V první řadě je nutné, aby náhradní matka udělila souhlas s vydáním rodičovského příkazu. Souhlas může být učiněn nejdříve 6 týdnů po porodu. Dále musí být mezi dítětem a alespoň s jedním z objednatelského páru genetická vazba. Navrhovatelé musí být manželé, registrovaní partneři nebo dvě osoby žijící jako partneři v trvalém rodinném vztahu, musí mít alespoň 18 let a minimálně jeden z nich musí mít trvalý pobyt ve Velké Británii. Zde je

---

⁸⁹ *I couldn't give my baby away... they only wanted a toy! Surrogate mother fought legal battle after learning that would-be parents were violent* [online]. dailymail.co.uk, 2011 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-1356176/Surrogate-mother-wins-case-baby-giving-birth.html>>.

⁹⁰ *Human Fertilisation and Embryology Act 1990* [online]. legislation.gov.uk, 2011 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/section/27#commentary-c1830832>>.

⁹¹ *Chce tu někdo moji dělohu?* [online]. respekt.cz, 2009 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.respekt.cz/vase-dopisy/chce-tu-nekdo-moji-delohu>>.

⁹² ANISIMOV, Alexey. *The surrogate motherhood: law, morals, and policy* [online]. slideshare.net, 2013 [cit. 8. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.slideshare.net/worldacademicjournal/the-surrogate-motherhood>>.

⁹³ *Human Fertilisation and Embryology Act 2008* [online]. legislation.gov.uk [cit. 8. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>>.

zjevná snaha zabránit surogátní turistice, přívalu neplodných párů do Británie za účelem vyhledání náhradní matky a využití služeb. Návrh na vydání rodičovského příkazu musí být podán nejpozději do 6 měsíců od narození dítěte, které v době podání návrhu žije s navrhovatelí. Je důležité, aby byl soud při rozhodování přesvědčen o tom, že náhradní matce nebyla poskytnuta žádná finanční odměna či jiné benefity, převyšující vynaložené náklady související s těhotenstvím a porodem.

Britská advokátka Deirdre Fottrell, která se v červnu roku 2018 účastnila konference v Cambridge na téma Právo a praxe náhradního mateřství pořádané Akademií evropského práva (ERA) společně s Univerzitou v Cambridge, uvedla, že právní úprava náhradního mateřství ve Velké Británii není dostatečně propracovaná a je potřeba buď částečná novelizace, nebo reforma úpravy. Pro podporu svého názoru Fottrell zmínila skutečnost, že v podstatě všechny výše zmíněné podmínky pro vydání rodičovského příkazu byly již mnohokrát předmětem sporu u soudů a soudci mají v těchto sporech tendenci rozhodovat různorodě. Problematika náhradního mateřství se nyní nachází ve 13. programu reformy. Cílem reformy je zkvalitnění právní úpravy náhradního mateřství tak, aby mohlo dobře fungovat i v praxi.⁹⁴

2.4 Právní úprava v Izraeli

Izrael je první stát na světě, který zahrnul v roce 1996 institut náhradního mateřství do svého právního řádu.⁹⁵ Než byla tato právní úprava vytvořena, byla ustavena speciální komise, která měla za úkol zhodnotit, jaký dopad by mělo zavedení institutu do právního řádu na oblast etickou, právní a velký důraz byl kladen také na náboženství. Náhradní mateřství je v Izraeli považováno za legální a legitimní metodu léčby neplodnosti. Vzhledem k tomu, že v Izraeli převládá židovské obyvatelstvo, bylo třeba při tvorbě právní úpravy brát v úvahu zásady judaismu. Dle zásad judaismu se víra dítěte odvozuje od víry matky. Proto bylo zavedeno, že náhradní matka a objednatelský pár musí být stejného náboženského vyznání.⁹⁶ Základem právní úpravy je zde Embryo Carrying Agreements Law. Každá smlouva o náhradním mateřství musí být schválena sedmičlennou komisí, která se skládá ze dvou gynekologů, jednoho internisty, klinického psychologa, sociálního pracovníka, právníka a kněze dle náboženství účastníků. Pro udělení souhlasu musí být splněny přísné podmínky.⁹⁷

Embryo Carrying Agreements Act klade poměrně přísné podmínky pro to, kdo se může stát náhradní matkou. Může jí být pouze svobodná nebo rozvedená žena, případně vdova. Další

---

⁹⁴ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

⁹⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Děti téměř kukaččí. *Rodinné listy*, 2014, č. 9. s. 26.

⁹⁶ LIPKIN, Nuphar, SAMAMA, Etti. *Status Report 2010 and Proposals for Legislative Amendment* [online]. isha.org.il, 2010 [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <http://isha.org.il/wp-content/uploads/2014/08/surrogacy_Eng001.pdf>.

⁹⁷ Tamtéž.

podmínkou je, že musí mít alespoň 1 dítě a nesmí být s objednatelským párem v příbuzenském poměru. Je potřeba, aby mužská i ženská gameta pocházela od manželského objednatelského páru. Ve výjimečném případě lze použít darované vajíčko. Povoleno je pouze náhradní mateřství gestační, tedy případ, kdy náhradní matka není geneticky spjata s dítětem. Náhradní mateřství bylo určeno pouze heterosexuálním manželským párům, dříve bylo zákonem vyloučeno, aby se rodiči stali svobodní jednotlivci nebo homosexuální páry.⁹⁸ Od roku 2013 však dochází k postupnému uvolňování pravidel. Zlomovým se stal precedent z prosince roku 2013, díky němuž při zahraniční surrogaci pro homosexuální pár může být i partner biologického rodiče prohlášen za zákonného rodiče soudním rozhodnutím namísto osvojení dítěte.⁹⁹ Novelou, která vzešla v platnost v říjnu 2018 bylo zavedeno, že se na náhradní matku může obrátit dokonce i svobodná žena, která nemůže dítě donosit, avšak za podmínky, že bude použito její vlastní vajíčko a bude se jednat o jejího biologického potomka. Novela také upřesňuje, že náhradní matka může absolvovat celkem 6 pokusů umělého oplodnění a podstoupit proces náhradního mateřství pouze v tom případě, kdy ještě během svého života neprodělala čtyři porody nebo více. Zároveň může náhradní matka podstoupit celkově 3 procesy náhradního mateřství, avšak ne více než dva porody.¹⁰⁰

2.5 Právní úprava v Řecku

Altruistická forma náhradního mateřství je v Řecku legální na základě speciálního povolení soudu již od roku 2002. Je to jedna z mála zemí na světě a jediná země v rámci Evropské unie, kde jsou smlouvy o náhradním mateřství za přísných podmínek vymahatelné. Právní úprava náhradního mateřství se nachází v článku 1458 zákona 3089/2012 („Greek Civil Code“), kde je stanoveno, že přenos oplodněného vajíčka do těla jiné ženy (vajíčko nesmí pocházet od této ženy) a její těhotenství je umožněno na základě soudního povolení, které bylo vydáno ještě před přenosem. Povolení se vydává na základě písemné smlouvy mezi náhradní matkou a párem, který si přeje mít dítě tímto způsobem, aniž by byla mezi nimi sjednána finanční odměna. O vydání tohoto povolení musí požádat biologická matka. Současně musí být náhradní matka i objednatelský pár občané Řecka, nebo zde mít alespoň trvalý pobyt. Věk ženy z objednatelského páru nesmí být více než 50 let. V žádosti musí doložit lékařskou zprávu o neschopnosti donosit či porodit vlastní dítě a lékařskou zprávu náhradní matky o jejím zdravotním stavu a schopnosti otěhotnět. Procedura oplodnění začíná až po zveřejnění soudního rozhodnutí. Po třech letech od legalizace náhradního

---

⁹⁸ *Surrogacy in Israel* [online]. newfamily.org.il [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.newfamily.org.il/en/surrogacy-in-israel/>>.

⁹⁹ *Surrogacy Outside of Israel* [online]. newfamily.org.il [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.newfamily.org.il/en/surrogacy-outside-of-israel/>>.

¹⁰⁰ *Surrogacy in Israel* [online]. gov.il [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.health.gov.il/English/Topics/fertility/Surrogacy/Pages/default.aspx>>.

materství vstoupil v platnost zákon 3305/2005 (Enforcement of Medically Assisted Reproduction). Tento zákon upravuje metody asistované reprodukce a náhradního materství více podrobně. Mezi nejdůležitější články s ohledem na náhradní materství patří článek 13 a 26. Článek 13 se věnuje obecně náhradnímu materství, stanovuje podmínky lékařských vyšetření náhradní matky a potřebě podstoupení psychologických testů. Klade důraz na dobrý zdravotní stav objednatelského páru a definuje, které výdaje se nepovažují za finanční odměnu. Mezi akceptovatelné výdaje patří zejména výdaje spojené s procesem umělého oplodnění, těhotenstvím, porodem a náhrada ušlé mzdy pro případy, kdy musela náhradní matka opustit své zaměstnání z důvodu těhotenství či porodu.¹⁰¹ Akceptovatelná částka jako náhrada pro náhradní matku je regulována Národním nezávislým úřadem pro lékařskou asistovanou reprodukci a v současné době je stanovena na 10 tisíc euro.¹⁰² V článku 26 se naopak pojednává o trestních sankcích, které hrozí v případě, kdy nejsou dodrženy podmínky náhradního materství stanovené zákonem, a také o sankcích pro ty, kdo poskytují zprostředkovatelské služby podnikatelským způsobem.¹⁰³

Navzdory přímému zákazu je většina náhradního materství v Řecku komerční. Je to evidentní ze soudních rozhodnutí, ze kterých je zřejmé, že náhradní matka a objednatelský pár se před uzavřením surogační smlouvy vůbec neznali. Nicméně soudci udělují povolení k náhradnímu materství, aniž by zjišťovali blízký vztah mezi náhradní matkou a objednatelským párem. Soudci v podstatě postupují formálně, judikatura připomíná spíše správní rozhodnutí, nikoliv soudní rozsudky, přestože všem zúčastněným stranám a soudcům je zřejmé, že tato náhradní materství nejsou altruistická, a tím pádem jsou dle řeckého práva nezákonná.¹⁰⁴

2.6 Právní úprava v USA

V rámci Spojených států amerických je právní úprava náhradního materství velmi nejednotná, protože zákonná úprava je ponechána na jednotlivých státech. Mezi státy federace se setkáme jednak s velmi liberálním přístupem, ale zároveň i s úplným zákazem tohoto institutu. Spojené státy americké tak lze rozdělit do tří skupin dle přístupu, který uplatňují. Surogace je povolena například ve Washingtonu, Nevadě, či v Texasu. Naopak Louisiana, New York či Michigan ji zakazují a veškerá ujednání o náhradním materství považují za neplatná kvůli rozporu s veřejným pořádkem

---

¹⁰¹ HATZIS, Aristides. *The Regulation of Surrogate Motherhood in Greece* [online]. researchgate.net [cit. 18. 11. 2019]. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/228145584_The_Regulation_of_Surrogate_Motherhood_in_Greece>.

¹⁰² VASTAROUCHEA, Maria. *Surrogacy Proceedings in Greece after the implementation of law 4272/2014* [online]. greeklawdigest.gr, 2019 [cit. 19. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.greeklawdigest.gr/topics/aspects-of-greek-civil-law/item/217-surrogacy-proceedings-in-greece-after-the-implementation-of-law-4272-2014>>.

¹⁰³ HATZIS, Aristides. *The Regulation..* [cit. 18. 11. 2019]. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/228145584_The_Regulation_of_Surrogate_Motherhood_in_Greece>.

¹⁰⁴ Tamtéž.

a jsou nevyhnutelná. Třetí skupinou jsou státy, které zatím žádnou právní úpravu nepřijaly. Jedná se například o Tennessee, Colorado, Montanu či Georgii.¹⁰⁵

Psal se rok 1986 a náhradní mateřství se stalo tématem, které se dostalo na první stránky médií případem Baby M. Jednalo se vůbec o první případ, kdy se americké soudy zabývaly platností a vymahatelností surogační smlouvy. Tento případ spustil vlnu sporů a právních otázek týkajících se náhradního mateřství po celém světě.¹⁰⁶ Manželský pár Sternových si našel náhradní matku prostřednictvím inzerátu, protože paní Sternová byla neplodná. Paní Mary Beth Whiteheadová z New Jersey v pozici náhradní matky uzavřela smlouvu o náhradním mateřství s panem Williamem Sternem z New Yorku. Vdaná matka dvou dětí paní Whiteheadová v této smlouvě souhlasila s oplodněním spermiemi pana Sterna za cenu 10 tisíc dolarů. Jednalo se o částečné náhradní mateřství, jelikož bylo použito vajíčko paní Whiteheadové.¹⁰⁷ Pan Whitehead, manžel náhradní matky, ve smlouvě vyjádřil souhlas s tímto procesem a zavázal se k převodu rodičovských práv na pana Sterna. Přestože paní Sternová nebyla smluvní stranou, smlouva ji v případě úmrtí pana Sterna umožnila převzít péči o dítě.¹⁰⁸ Ve smlouvě bylo stanoveno, že pokud náhradní matka úspěšně otěhotní, dítě donosí a porodí, převede svá rodičovská práva na manželku pana Sterna. Jakmile se však dítě narodilo, paní Whiteheadová si vše rozmyslela a prohlásila, že je to její dcera a odevzdat ji Sternovým jí připadá, jako by ji prodávala. V jednom rozhovoru dokonce připustila, že k těhotenství přistoupila jednak z důvodu, že chtěla pomoci jinému páru, který sám počít potomka nemohl, ale také z důvodu, aby zlepšila finanční situaci své rodiny.¹⁰⁹ Pan Stern se domáhal svých práv soudní cestou a žádal výkon smlouvy o náhradní mateřství. Spor projednával soud v New Jersey, který rozhodl, že surogační smlouva je neplatná pro rozpor s veřejným zájmem a potvrdil, že matkou dítěte je paní Whiteheadová, zatímco otcem je pan Stern. S ohledem na nejlepší zájem dítěte soud rozhodl ve prospěch Sternových a svěřil jim holčičku do péče, náhradní matce umožnil pravidelné návštěvy.¹¹⁰ Manželství paní Whiteheadové nevydrželo táhnoucí se spory, stres a publicitu s tím spojenou.¹¹¹ V důsledku toho bylo v New Jersey zakázáno uzavírat

---

¹⁰⁵ *The United States Surrogacy Law Map* [online]. creativefamilyconnections.com [cit. 3. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.creativefamilyconnections.com/us-surrogacy-law-map/>>.

¹⁰⁶ BLAHUTOVÁ, Sylvia. *Náhradné materstvo ako alternatívne riešenie neplodnosti* [online]. epravo.sk, 2019 [cit. 3. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.sk/top/clanky/nahradne-materstvo-ako-alternative-riesenie-neplodnosti-4547.html>>.

¹⁰⁷ *In Re Baby M* [online]. casebriefs.com [cit. 4. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.casebriefs.com/blog/law/family-law/family-law-keyed-to-weisberg/adoption-and-alternatives-to-adoption/in-re-baby-m/>>.

¹⁰⁸ *First Surrogacy Case - In re Baby M, 537 A.2d 1227, 109 N.J. 396 (N.J. 02/03/1988)* [online]. biotech.law.lsu.edu [cit. 4. 12. 2019]. Dostupné na <https://biotech.law.lsu.edu/cases/cloning/baby_m.htm/>.

¹⁰⁹ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství...* [cit. 4. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickyydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

¹¹⁰ BLAHUTOVÁ, Sylvia. *Náhradné materstvo...* [cit. 5. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.sk/top/clanky/nahradne-materstvo-ako-alternative-riesenie-neplodnosti-4547.html>>.

¹¹¹ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství...* [cit. 6. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickyydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

další dohody kromě případů, kdy bylo náhradní mateřství poskytováno bez úplaty a s právem matky změnit názor. Již v letech 2012 a 2015 byly snahy zlegalizovat náhradní mateřství. Oba zákony byly již zákonodárcem schváleny, ale následně je vetoval tehdejší guvernér. Legalizace náhradního mateřství za stanovených podmínek se tak New Jersey dočkalo až v roce 2018, tedy 29 let po kauze „Baby M“. Mezi podmínky patří minimální věk náhradní matky 21 let, musí mít vlastní dítě, podrobit se psychologickým testům a zdravotním vyšetřením. Zároveň objednatelský pár musí mít způsobilost k uzavření surogační smlouvy a je povinen mít advokáta, který vytvoří návrh smlouvy a vyjedná, za jakých podmínek bude uzavřena.¹¹²

V roce 1989 představila Americká právní komora dva návrhy alternativních právních modelů, kterými by se mohly jednotlivé státy inspirovat při přípravě vlastní legislativy. První model představoval legalizaci surogační smlouvy a její soudní vymahatelnost, naproti tomu druhý model stanovil zákaz vynucení takové surogační smlouvy, ve které je náhradní matce přislíbena finanční odměna a kde je nucena se vzdát svých rodičovských práv. Jako první reagoval Michigan, který zprostředkování náhradního mateřství považuje za trestný čin, za který hrozí pokuta až 50 tisíc dolarů a 5 let trestu odnětí svobody. S podobnou reakcí přišla i Louisiana, Florida, Nebraska a Kentucky. V případě, kdy si to objednatelský pár může dovolit a je v jeho státě problematické uzavřít surogační smlouvu, odjede do jiného státu a vrátí se po porodu se svým adoptovaným dítětem. Mezi takový stát patří zejména Kalifornie, jejíž právní úpravě se věnuji ve své práci níže. V sedmdesátých letech, kdy se objevily první surogační smlouvy, byly především s úmyslem pomoci bezdětným příbuzným či známým. Týkalo se to hlavně střední a nižší třídy. Jakmile se však zavedly finanční odměny pro náhradní matky, došlo k výrazné změně sociálních skupin, které tento institut využívaly – většina objednatelských párů jsou lidé z vyšší střední třídy, zatímco náhradní matky jsou z chudšího prostředí. Postupně se tedy z náhradního mateřství stal v některých státech obchod. Na internetu se začaly objevovat zprostředkovatelské agentury, které nabízejí své služby. Tou nejznámější z nich je Center for Surrogate Parenting („CSP“).¹¹³ CSP na svých webových stránkách mimo jiné uvádí, že mají na svědomí již více než 2600 dětí, které se díky jejich práci podařilo přivést na svět. Své služby nabízí nejen Američanům, ale i mezinárodním párům. Popisují postupy, jakým způsobem se i lidé z cizího státu mohou stát rodiči za jejich pomoci. Během celého procesu musí zájemce ze zahraničí podstoupit 3 návštěvy USA. Po vyplnění dotazníku se koná první konzultace, která je buď osobní, nebo přes Skype a účastní se jí jednak zástupci přímo z CSP, ale také psycholog a právník. Během konzultace agentura představuje jejich program, řeší se

---

¹¹² GROSSMAN, Joanna. *End of an Era: New Jersey Legalizes Surrogacy, 29 Years After Baby M* [online]. verdict.justia.com, 2018 [cit. 6. 12. 2019]. Dostupné na <<https://verdict.justia.com/2018/06/05/end-of-an-era-new-jersey-legalizes-surrogacy-29-years-after-baby-m>>.

¹¹³ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství...* [cit. 6. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickyydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

finance, přehled lékařské anamnézy, jaké vlastnosti by měla mít náhradní matka, jak často si přejí být s náhradní matkou v kontaktu během těhotenství a po porodu. Dále je objednatelský pár seznámen s právními dokumenty, které jsou potřeba pro to, aby mohli být uznáni jako zákonní rodiče a odcestovat po porodu v pořádku společně s dítětem do své země. Mimo jiné se ptají na to, jak by pár jednal v případě, kdyby se v průběhu těhotenství zjistilo, že má dítě Downův syndrom, komu by měli předat dítě v případě, kdy by v průběhu těhotenství náhradní matky oba zemřeli, komu z páru by měli předat v případě, kdy by se v průběhu těhotenství rozešli, jak by reagovali, kdyby se jim narodila dvojčata a podobně.¹¹⁴ Druhé setkání v USA je naplánováno zpravidla v 6. měsíci těhotenství náhradní matky. Během této cesty objednatelský pár navštíví náhradní matku a seznámí se s její rodinou. Pár společně s náhradní matkou absolvuje kontrolu u lékaře, kde se seznámí s doktorem, který bude miminko rodit. Třetí návštěva USA se pojí již s porodem dítěte. Objednatelský pár by si měl cestu naplánovat tak, aby byl již cca 10 dnů před termínem porodu ve městě, kde se má dítě narodit a následně počítat s tím, že ještě 10 dnů po porodu se bude muset zdržet především kvůli rodnému listu a cestovnímu pasu.¹¹⁵ Další činností zprostředkovatelské agentury je obstarání smlouvy a kontrolování životosprávy náhradní matky po dobu těhotenství. Zprostředkovatelské agentury podrobují náhradní matky psychologickým testům a zkoumají jejich zdravotní historii (předchozí těhotenství, potraty, onemocnění ovlivňující těhotenství, kouření, alkohol, drogy). Dále se zajímají, z jakého důvodu se rozhodly podstoupit proces náhradního mateřství a o jejich rodinnou situaci. Veškeré tyto kroky dělají centra z toho důvodu, aby se vyhnula potenciálním právním sporům.¹¹⁶

Mezi velmi liberální státy v úpravě surogační smlouvy řadíme Kalifornii. Zde je komerční forma náhradního mateřství umožněna dokonce i homosexuálním, či nesezdaným párům. Pro určování rodičovství dle surogační smlouvy je podstatné to, kdo měl v úmyslu stát se rodičem bez ohledu na to, kdo dítě porodil, či jehož genetický materiál byl užít.¹¹⁷ Toto pravidlo bylo poprvé užito v kauze Johnson vs. Calvert. Jednalo se o vůbec první stát, ve kterém byla soudem uznána surogační smlouva za platnou a rodiči dítěte byli poprvé uznáni objednatelé. Spor se odehrával v roce 1993 v Kalifornii. Náhradní matkou zde byla paní Johnson, která byla matkou pouze biologickou, nikoliv genetickou. Gamety pocházely přímo od objednatelského páru, od Marka a Crispiny Calvert, kteří se toto úplné náhradní mateřství, rozhodli podstoupit kvůli tomu, že byla paní Calvetové odstraněna děloha. Ve smlouvě byla sjednána odměna paní Johnson ve výši

¹¹⁴ *Dva tátové, díl 2. Jak jsme se rozhodli založit rodinu a hledání náhradní matky* [online]. youtube.com, 2018 [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=b9EGJTZ9NCI&t=1148s>>.

¹¹⁵ *Explore U.S. surrogacy for international parents* [online]. creatingfamilies.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.creatingfamilies.com/us-surrogacy-for-international-parents/>>.

¹¹⁶ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství...* [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickyydenik.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.

¹¹⁷ MAREK, Tomáš. In ŠINOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální ...*, s. 117.

10 tisíc dolarů rozdělená do několika splátek s tím, že má dítě po porodu odevzdat. Paní Johnson však nakonec v rozporu se smlouvou požadovala úhradu celé částky předem a vyhrožovala, že pokud tak objednatelský pár neučiní, dítě si ponechá. V důsledku toho podali manželé Calvertovi žalobu a dožadovali se určení rodičovství tehdy ještě nenarozeného dítěte.¹¹⁸ Soud v Kalifornii rozhodl v jejich prospěch, když v rozsudku uvedl, že pokud je do ženy vloženo embryo stvořené z gamet jiného páru, pak jsou rodiči právě ti, kteří poskytlí své gamety. Tím tedy konstatoval, že Mark a Crispina Calvertovi jsou rodiči dítěte a že Anna Johnson nemá k dítěti rodičovská práva. Dalším rozhodujícím kritériem byl pro soud úmysl. Tedy v případě, kdy biologická matka a ta, co dítě porodila, není jedna a tatáž osoba, rozhodující je to, kdo měl úmysl mít dítě a vychovávat ho. Lze s jistotou říci, že v případě, kdy by paní Johnson měla v úmyslu si dítě ponechat, nedostala by ani příležitost, aby se tak stalo, jelikož Calvertovi by za těchto podmínek tento proces nepodstoupili.¹¹⁹ V roce 2008 Nejvyšší soud Kalifornie potvrdil, že lesbický pár je rodičovským párem dítěte, které bylo odnošeno náhradní matkou. Takové rozhodnutí se odrazilo i v jiných případech, které nebylo možné objektivně předvídat, a tím pádem vedlo k nutné změně legislativy, která nakonec připustila v ojedinělých případech rodičovství více než dvou dospělých osob, je-li to ve prospěch a v zájmu dítěte.¹²⁰

2.7 Státy se surogačním byznysem

Kromě již zmiňovaných některých amerických států jsou na světě další státy, u nichž je legální komerční forma náhradního mateřství. Těmito státy jsou Ukrajina a Indie. Donedávna do této skupiny patřilo také Thajsko.¹²¹

2.7.1 Ukrajina

Ukrajinská legislativa je náhradnímu mateřství velmi nakloněna. Vzhledem k tomu, že k cizím státním příslušníkům přistupuje stejně jako k jejich vlastním občanům, stala se tak velmi vyhledávanou destinací pro neplodné páry, které surogační mateřství vyhledávají. Ukrajinský zákon o rodině upravuje v čl. 123 mateřství a otcovství v případě, kdy dojde k umělému oplodnění. Na základě druhého a třetího odstavce zmiňovaného článku jsou rodiči dítěte, jež porodila žena, které bylo implantováno vajíčko manželského páru, či cizí vajíčko oplodněné manželem, právě tito manželé. Proces náhradního mateřství mohou podstoupit pouze heterosexuální páry, jelikož je

---

¹¹⁸ *Johnson v. Calvert (1993)* [online]. law.justia.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/4th/5/84.html>>.

¹¹⁹ *Johnson v. Calvert* [online]. casebriefs.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.casebriefs.com/blog/law/health-law/health-law-keyed-to-furrow/reproduction-and-birth/johnson-v-calvert/>>.

¹²⁰ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

¹²¹ Tamtéž.

v čl. 123 odst. 2 zmíněno manželé.¹²² Je přípustná pouze gestační forma, jelikož náhradní matka nemůže být zároveň i dárkyní vajíčka.¹²³ Ukrajina má v tomto ohledu velmi výjimečnou právní úpravu, která se odklání od tradičního modelu, kdy je matkou dítěte pouze žena, která dítě porodila. Fungují zde také zprostředkovatelské agentury, jejichž portfolio zahrnuje celou škálu služeb sociálních, zdravotních i právních souvisejících s asistovanou reprodukcí.¹²⁴ Ani na Ukrajině však nelze podstoupit náhradní mateřství pouze z kariérních důvodů či jiné banality. Podmínky, za kterých lze tento proces podstoupit, jsou stanoveny v nařízení Ministerstva zdravotnictví. Jsou jimi například absence dělohy, deformace dělohy zabraňující těhotenství a porodu, jiná těžká onemocnění vylučující těhotenství. Náhradní matka by měla být ve věku 20-35 let a měla by mít vlastní dítě. Jsou kladeny požadavky na její psychické i fyzické zdraví.¹²⁵

Ukrajinské právo dovoluje, aby při surrogacním procesu byli rodiči zapsanými v rodném listě dítěte ihned muž a žena z objednatelského páru.¹²⁶ Na rozdíl od většiny států není vyžadováno podstupovat žádné další právní kroky k určení rodičovství a adopci dítěte.¹²⁷ Celý proces je tímto velmi zjednodušen, a tím pádem pro zahraniční klientelu atraktivní. Odborníci na asistovanou reprodukci odhadují, že v posledních letech výrazně, a to až o sto procent, stoupla poptávka evropských párů po ukrajinských náhradních matkách, neboť jejich legislativa je nejvstřícnější v celé Evropě a nabývá dojmu, že je přímo dělaná pro byznys s asistovanou reprodukcí.¹²⁸ Zároveň však náhradní mateřství představuje pro spoustu místních žen výrazný přivýdělek. Tato vstřícná legislativa ale vzbuzuje obavy, že dochází k porušování základních lidských práv náhradních matek, kterými bývají většinou chudé samoživitelky malých dětí. Netají se tím, že náhradní mateřství podstupují za vidinou „snadného“ zisku, protože mohou utržit i 10 tisíc euro.¹²⁹ Není však výjimečnou situací, že zdravotní péče ze strany reprodukční kliniky je na špatné úrovni, kdy těhotné

---

¹²² *Family Code of Ukraine* [online]. jafbase.fr [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na <http://jafbase.fr/docEstEurope/FAMILY_CODE_OF_UKRAINE.pdf>.

¹²³ Наказ МОЗ України, від 09.09.13 № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [online]. [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>>.

¹²⁴ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

¹²⁵ *Surrogacy in Ukraine* [online]. familylaw.com.ua [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na <www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=73>.

¹²⁶ *The law of Ukraine* [online]. mother-surrogate.com [cit. 16. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.mother-surrogate.com/legislation.html>>.

¹²⁷ Surrogacy in... [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na <www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=73>.

¹²⁸ *Na Ukrajině kvete byznys s náhradním mateřstvím. Vzbuzuje naděje i obavy* [online]. idnes.cz, 2018 [cit. 16. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nahradni-materstvi-surogatni-matka-byznys.A180213_180610_zahranicni_aha>.

¹²⁹ *Ukrajinky pronajímají dělohy cizinkám. Po skandálu řeší byznys poslanci* [online]. idnes.cz, 2019 [cit. 16. prosince 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nemecko-parlament-zakony-materstvi-deti-reprodukce.A190129_164957_zahranicni_luka>.

ženy trpí zdravotními komplikacemi, které jim nejsou včas diagnostikovány.¹³⁰ Mediální poprask si v červnu 2018 vysloužila kyjevská klinika Bio TexCom. Její ředitel a vedoucí lékař byli obviněni z obchodování s dětmi, daňových deliktů a falšování dokumentů. Oběma za spáchané trestné činy hrozí 15 let trestu odnětí svobody. Žaloba je opřena o případ italského chlapce, který se narodil na Ukrajině náhradní matce v roce 2011. Na základě testů DNA u něj bylo prokázáno, že nesdílí genetický materiál se svými rodiči. To odporuje ukrajinským právním předpisům a legitimnímu očekávání. Po tomto skandálu se ukrajinští poslanci rozhodli zabývat tím, zda by nebylo na místě legislativu více zpřísnit.¹³¹ Po prozkoumání ukrajinských reprodukčních klinik jsem narazila na jednu zajímavost, která má souvislost s Českou republikou. Feskov Human Reproduction Group na svých webových stránkách nabízí spoustu programů v rámci surogačního mateřství, kdy jedním z nich je možnost VIP programu se zárukou v České republice. Tento program spočívá v tom, že žena po 6 měsících těhotenství pobývá na Ukrajině a dostává péči tamních lékařů. Zbývající 3 měsíce těhotenství stráví v České republice, kde dítě porodí a dítěti je poskytnuta česká poporodní novorozenecká péče. Cena tohoto programu činí téměř 60 tisíc euro, což o více než 10 tisíc euro přesahuje cenu běžného programu, který je celý podstupován na území Ukrajiny.¹³²

2.7.2 Indie

Indie patřila dříve mezi hlavní destinace, kterou vyhledávaly neplodné páry toužící po vlastním dítěti. Kromě právní úpravy byla pro zájemce příznivá také cena.¹³³ Studie, kterou v roce 2012 zadala OSN, zjistila, že se indickým náhradním matkám narodí ročně zhruba 25 tisíc dětí.¹³⁴ Stovka náhradních matek během těhotenství žije společně v ubytovnách. Ženy k rozhodnutí stát se náhradní matkou dožene především chudoba, která na území Indie panuje, a jsou tak vykořisťovány bohatými zahraničními páry. Jedním takovým případem je i příběh Vasantí, která nosila dítě japonskému páru. Za tuto službu jí zaplatili 8 tisíc dolarů, což jí stačilo na to, aby si s manželem postavila nový dům a mohla umístit své děti do anglické školy. Peníze, které Vasantí dostala v podobě splátek, několikanásobně převýšily příjmy jejího manžela.¹³⁵ Již v roce 2015 nejvyšší soud zakázal pronájem dělohy pro zahraniční páry. Dle návrhu zákona se má institut

---

¹³⁰ *Na Ukrajině kvete...* [cit. 16. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nahradni-materstvi-surogacni-matka-byznys.A180213_180610_zahranicni_aha>.

¹³¹ *Ukrajinky pronajímají.* [cit. 16. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nemecko-parlament-zakony-materstvi-deti-reprodukce.A190129_164957_zahranicni_luka>.

¹³² *VIP Guarantee in Czech Republic* [online]. mother-surrogate.com [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.mother-surrogate.com/vip-guarantee-package-cz.html>>.

¹³³ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

¹³⁴ *Indie zakázala pronájem dělohy* [online]. radiovaticana.cz [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29760>>.

¹³⁵ *Náhradní mateřství v Indii: byznys, ve kterém se točí miliardy* [online]. lidovky.cz, 2013 [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/svet/nahradni-materstvi-v-indii-byznys-ve-kterem-se-toci-miliardy.A131002_151400_ln_zahranici_msl>.

náhradního mateřství týkat pouze indických manželských párů a jejich blízkých příbuzných, aniž by byla slíbena jakákoliv finanční odměna, aby se zamezilo rozvíjení surogačního byznysu.¹³⁶ Indie se tak dala na cestu plošného zákazu a kriminalizace komerční formy náhradního mateřství. Návrh zákona umožňuje tento proces podstoupit pouze párům, které žijí v manželství alespoň 5 let. Věk ženy z objednatelského páru by měl být v rozmezí 23-50 let a věk muže 26-55 let. Povolena bude pouze altruistická forma. Náhradní matka by měla být příbuznou objednatelského páru a měla by jí být vdaná žena ve věku 25-35 let, která již má své vlastní dítě. Novela má i spoustu svých kritiků. Některé tábory považují plošné zakázání komerční formy za příliš přísné a byli by spíše za její regulaci.¹³⁷

2.7.3 Thajsko

Rovněž Thajsko se rozhodlo změnit svůj liberální přístup. Spouštěčem změny právní úpravy byl výrazně medializovaný případ. Jednalo se o thajskou náhradní matku, která se rozhodla porodit děti australskému manželskému páru. Čekala pro tento pár dvojčata a v 7. měsíci těhotenství zjistila, že chlapec trpí Downovým syndromem. Objednatelský pár navrhoval potrat chlapce, ten však náhradní matka s ohledem na své náboženské vyznání odmítla podstoupit. Po porodu dětí si manželský pár osvojil pouze zdravou holčičku a chlapce ponechali náhradní matce. Ta však na péči o dítě s takovým postižením neměla finanční prostředky a případ se rozhodla medializovat. Thajská vláda se rozhodla přijmout změnu právní úpravy a zakázala surogační turistiku.¹³⁸ Surogační proces mohou v Thajsku podstoupit již pouze heterosexuální páry za situace, kdy alespoň jeden z nich je thajské příslušnosti. Objednatelský pár musí žít v manželství alespoň po dobu tří let. Svobodné páry a homosexuálové mají právní úpravou zakázáno podstoupit náhradní mateřství, a to i v případě, kdyby byli thajskými občany. Navíc náhradní matka musí být s objednatelským párem v příbuzenském poměru, mít manžela, jeho souhlas s podstoupením procesu a alespoň jedno vlastní dítě. Náhradní mateřství na komerční bázi je nově zakázáno a je zakázáno také jakkoliv obchodovat s vajíčky, spermiemi či embryi.¹³⁹

---

¹³⁶ *Indie zakázala...* [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29760>>.

¹³⁷ PALLAVI, Pundir. *It Will Soon Be Illegal to Get Paid as a Surrogate Mother in India* [online]. vice.com, 2019 [cit. 19. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.vice.com/en_in/article/vb54nj/commercial-surrogacy-might-soon-be-banned-in-india>.

¹³⁸ BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a..., s. 195.

¹³⁹ *Intended Parents* [online]. surrogate.com [cit. 20. 12. 2019]. Dostupné na <<https://surrogate.com/intended-parents/international-surrogacy/surrogacy-in-thailand/>>.

3 Judikatura českých soudů

České soudy se s praxí surogačního mateřství setkaly již několikrát. Ze soudního rozhodování posledních několika let vyplývá, že soudy náhradní mateřství tolerují a není znám ještě žádný případ, kdy by soudce tuto praktiku označil za nezákonnou.¹⁴⁰ Ve všech případech, kdy se jednalo o osvojení dítěte objednatelským párem, si byli soudci vědomi, jaká cesta účastníky k osvojení vedla, a přesto objednatelskému páru vyhověli. Lze tedy dovodit, že soudci s náhradním mateřstvím nemají zásadní problém, nebo alespoň ho a priori neodmítají.¹⁴¹

Jediný prozatím významný judikát v ČR zabývající se problematikou náhradního mateřství je nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017 sp. zn. I. ÚS 3226/16. Jde o případ, kdy dva muži, stěžovatelé, spolu žijí ve společné domácnosti a jsou manželé. První stěžovatel je občan České republiky a druhý stěžovatel je státním občanem Dánska. Společně žijí v Kalifornii, ale pravidelně navštěvují Českou republiku, jelikož zde má první stěžovatel příbuzné. V roce 2012 uzavřeli stěžovatelé smlouvu s náhradní matkou podle práva státu Kalifornie. Ta jim na základě smlouvy donosila embryo vzniklé pomocí umělého oplodnění z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatelů a dne 30. 7. 2013 se jí narodilo dítě. Stěžovatelé netuší, který z nich je biologickým otcem dítěte. Vrchní soud státu Kalifornie pro okres Los Angeles rozsudkem prohlásil, že v souladu se smlouvou o náhradním mateřství uzavřenou mezi stěžovateli a náhradní matkou není náhradní matka právním rodičem tehdy ještě nenarozeného dítěte, a že rodiči dítěte jsou oba stěžovatelé. Také rozhodl o tom, že jakmile se dítě narodí, budou oba stěžovatelé zapsáni do rodného listu dítěte. Po porodu dítěte se zápis do kalifornského rodného listu provedl, první stěžovatel je zapsán v kolonce otec/rodič, druhý stěžovatel v kolonce matka/rodič.

Následně stěžovatelé požádali Úřad městské části Praha 1 o vydání osvědčení o státním občanství nezletilého. Rozhodnutím ze dne 4. 9. 2014 úřad řízení přerušil a vyzval stěžovatele, aby zahájili řízení před Nejvyšším soudem o uznání výše zmíněného rozsudku kalifornského soudu, jelikož uznat cizí rozsudek o určení rodičovství lze pouze na základě zvláštního rozhodnutí Nejvyššího soudu. Stěžovatelé tak učinili. V dané věci Nejvyšší soud dne 22. 5. 2015 vynesl rozsudek, ve kterém uznal rozsudek kalifornského soudu na území České republiky, pokud jde o uznání rodičovství, avšak jen ve vztahu k prvnímu stěžovateli. V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že takové uznání není v rozporu s § 54 odst. 3 ZMPS, podle něhož k platnosti určení rodičovství stačí, stane-li se podle právního řádu státu, v němž došlo k prohlášení o uznání rodičovství. Dále Nejvyšší soud poukázal na to, že není v rozporu s veřejným pořádkem, pokud dítě vzniklo za použití náhradního mateřství. Na základě rozsudku Nejvyššího soudu vydal Úřad

¹⁴⁰ *Náhradní mateřství*. [cit. 27. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.ivf-zlin.cz/nahradni-materstvi>>.

¹⁴¹ ZEMANDLOVÁ, Anna. *Současnost ...*, s. 7.

městské části Praha 1 osvědčení o státním občanství dítěte. Následně byl nezletilému vystaven český rodný list, ve kterém je jako otec dítěte uveden první stěžovatel a kolonka matky zůstala prázdná. V rozsudku se však Nejvyšší soud vůbec nevyjádřil k rodičovství druhého stěžovatele, proto se stěžovatelé rozhodli opětovně podat Nejvyššímu soudu návrh na uznání rozsudku kalifornského soudu ve vztahu k druhému stěžovateli. Tento návrh byl zamítnut. Nejvyšší soud své rozhodnutí odůvodnil tím, že vyhovění tomuto návrhu by bylo v rozporu s § 15 odst. 1 písm. e) ZMPS, dle něhož nelze uznat rozhodnutí, které by se zjevně přičilo veřejnému pořádku. Vyhověním návrhu by dle Nejvyššího soudu došlo k situaci společného osvojení dítěte dvěma osobami stejného pohlaví, což je stav, který je dle českého práva nepřípustný, jelikož kategoricky vylučuje současné osvojení nezletilé osoby subjekty, kteří nejsou manželé.

Stěžovatelé se rozhodli podat ústavní stížnost, ve které uvedli, že pravidelně navštěvují Českou republiku, avšak za současného stavu, kdy Nejvyšší soud odmítl uznat rodičovství druhého stěžovatele, nejsou pro ně tyto návštěvy bez právních rizik. Druhý stěžovatel nemá totiž žádný právní vztah k jejich dítěti, což může způsobit komplikace například v případě nutnosti lékařského vyšetření či hospitalizaci dítěte, v případě přístupu k informacím o zdravotním stavu dítěte, případně už i u vstupu na území České republiky, pokud by s dítětem cestoval sám. Nelze také opomenout negativní dopady na dědická práva dítěte.

Ústavní soud dospěl k závěru, že rozsudek Nejvyššího soudu je v rozporu s právem na rodinný život a s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ve svém odůvodnění uvedl, že *„neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství, z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. V případě, že mezi osobami rodinný život, vzniklý na legální bázi, již existuje, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče.“* Ústavní soud ve svém nálezu dále zdůraznil, že nejde o plošné umožnění rodičovství dvou osob stejného pohlaví prostřednictvím institutu osvojení, nýbrž poukázání, že je ve výjimečné situaci možné v nejlepším zájmu dítěte uznat rozhodnutí cizího státu i přesto, že by v České republice nebyla tato situace přípustná.

Přestože náhradní mateřství nebylo předmětem ústavní stížnosti, Ústavní soud se k tomuto institutu ve svém hodnocení vyjádřil. Podle něj nelze rodičovství dítěte nabyté prostřednictvím náhradního mateřství připodobnit k osvojení dítěte. Své tvrzení opřel o tři argumenty. Za prvé, na rozdíl od osvojení v případě náhradního mateřství, neexistují a právně ani nikdy neexistovali jiní

rodiče dítěte, než je objednatelský pár. Jedná se tedy o prvotní, originární rodičovství. Osvojení je rodičovství vzniklé druhotně namísto rodičů původních. Druhým argumentem, kterým Ústavní soud podpořil svá tvrzení, je skutečnost, že u náhradního mateřství má objednatelský pár kontrolu nad tím, z jakého genetického materiálu dítě vznikne. Má tedy souvislost s početím a porodem dítěte. Naproti tomu osvojení se týká až procesu po narození dítěte, osvojující rodiče tak nemají žádnou kontrolu nad jeho genetickým původem. Třetím argumentem je skutečnost, že u náhradního mateřství se nevytváří žádný nový vztah k cizí osobě, neboť narozením dítěte se jeho rodiči stávají automaticky objednatelé. Zdůrazněno je to ještě za situace, kdy jsou žena i muž z objednatelského páru zároveň biologickými rodiči dítěte. Na základě § 794 OZ se osvojením rozumí přijetí cizí osoby za vlastní, osvojením tedy dochází ke změně právních rodičů u narozeného dítěte.

Ústavní soud také podotknul, že rodičovství k dítěti prostřednictvím institutu náhradního mateřství nelze srovnávat ani s rodičovstvím přirozeným, jelikož náhradní mateřství má za účel pomoci k rodičovství párům, které právě přirozeně rodiči být nemohou. Ústavní soud shrnuje, že náhradní mateřství je třetím způsobem založení rodičovství k dítěti vedle přirozeného rodičovství a osvojení.¹⁴²

Kritický pohled na nálezy Ústavního soudu přinesl prof. JUDr. Ivo Telec, CSc. Ten zastává názor, že Ústavní soud v daném případě paradoxně upřednostnil „nejlepší zájem dítěte“ spočívající na zachování kalifornského statusu jeho rodičů, tedy dvou stejnopohlavně orientovaných mužů, před veřejným pořádkem v České republice, které takové možnosti nedovoluje. Hovoří o střetu dvou odlišných ideových pojetí „nejlepšího zájmu dítěte“, kdy kalifornský postoj je světově menšinový a český je většinový. Domnívá se, že je možno v České republice dosáhnout ochrany nejlepšího zájmu dítěte i šetrnější cestou než uznáním zahraničního rodičovského statusu, který je v rozporu s českým veřejným pořádkem. Poukazuje na možnost vychovávat děti i bez statusového poměru rodiče, a to v poměru podobnému rodinnému, jelikož i v tomto případě by se jednalo o výkon práva na rodinný život.¹⁴³

---

¹⁴² nálezy Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I.ÚS 3226/16

¹⁴³ TELEC, Ivo. *Kritický pohled na nálezy Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela* [online]. zdravotnickepravo.info, 2017 [cit. 28. 12. 2019]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/kriticky-pohled-na-nalez-ustavniho-soudu-uznani-kalifornskeho-rodicovskeho-statusu-stejnopohlavniho-manzela/>>.

4 Surogační smlouva

V České republice panuje autonomie vůle, čímž se rozumí především smluvní svoboda, tedy svoboda se rozhodnout, zda strana konkrétní smlouvu uzavře, s jakým obsahem a v jaké formě. Obecně surogační smlouvou máme na mysli dohodu, která vymezuje práva a povinnosti mezi manžely, párem či jednotlivcem podstupujícím léčbu neplodnosti metodami asistované reprodukce a náhradní matkou.¹⁴⁴ Účelem takové smlouvy je donošení dítěte, jeho porod a následné předání, a to za sjednanou odměnu.¹⁴⁵ Může mít jak písemnou, tak i ústní formu. Není pro ni stanovena žádná obligatorní forma, jelikož náš právní řád tento smluvní typ neupravuje.¹⁴⁶ Proto dle § 1746 odst. 2 OZ může být uzavřena jako smlouva inominátní. I přesto, že náš právní řád surogační smlouvu nezná, je to poměrně často probírané téma. To pramení především z toho, že jejím předmětem je lidská bytost – dítě. Taková smlouva nemá v našem právním prostředí obdoby a z toho důvodu panuje také nejistota ohledně náležitostí, které by měla obsahovat. Smlouva je právní skutečnost zakládající závazek. Obsahem závazku jsou obecně vzájemná práva a povinnosti mezi subjekty, které jsou v opačném postavení, tj. věřitel a dlužník. Věřitel má vůči dlužníkovi pohledávku, tedy právo na plnění, naopak dlužník má povinnost tuto pohledávku uspokojit, tedy splnit svůj dluh. Pokud závazkovou teorii aplikujeme na surogační smlouvu, má náhradní matka v postavení věřitele právo na plnění v podobě práva na získání sjednané odměny a v postavení dlužníka povinnost donosit a předat dítě objednatelskému páru. Objednatelský pár je naopak povinen zaplatit sjednanou odměnu a převzít dítě a má právo na vydání dítěte. Spornou otázkou je samotná platnost a vymahatelnost smlouvy. Tyto smlouvy jsou dle českého právního řádu absolutně neplatné a soudně nevymahatelné pro rozpor s dobrými mravy¹⁴⁷ na základě § 580 odst. 1 OZ. Na základě výše uvedených skutečností se přikláním k názoru, že aktuální právní úprava neumožňuje uzavírání surogačních smluv. Smlouva, na jejímž základě má dojít k předání dítěte, přímo odporuje zákonu, neboť lidské bytosti nejsou objektem, nýbrž subjektem práv.¹⁴⁸ Dítě v postavení předmětu smlouvy, by se v případě, kdy by objednatelský pár odmítl dítě převzít a náhradní matka by neměla zájem o to si jej ponechat, mohlo ocitnout v postavení nechtěného plnění. Tím by byla dítěti upřena právní jistota a dané jednání by bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.¹⁴⁹ Je téměř jisté, že by daná dohoda neuspěla ani před soudem v případě sporu, jelikož

¹⁴⁴ MAREK, Tomáš. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální...*, s. 114-115.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné...*, s. 157.

¹⁴⁷ CIBIENOVÁ, Markéta. *Náhradní mateřství* [online]. epravo.cz, 2015 [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-98152.html?mail>>.

¹⁴⁸ ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. epravo.cz, 2013 [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-vnovem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>>.

¹⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 519.

důvodová zpráva k § 775 OZ uvádí následující: „*Je nepochybné, že žalobě ženy, která byla dárkyní genetické látky, proti ženě, která dítě porodila, nelze vyhovět.*“¹⁵⁰ Platné a vymahatelné je pouze ujednání o nákladech spojených s těhotenstvím a porodem, jelikož ty je otec dítěte na základě § 920 OZ povinen náhradní matce uhradit.¹⁵¹ Uzavírání smluv z čistě psychologických důvodů, aby strany vzájemně nabyly dojmu morální vázanosti, však nic nebrání. Praxe totiž ukazuje, že k uzavírání smluv skutečně dochází, a to především z důvodu nutnosti prokázání záměru a vůle stran třetím osobám (např. pro OSPOD) v rámci řízení o osvojení apod.¹⁵²

Odlišně se k pojetí náhradního mateřství staví prof. JUDr. Ivo Telec, CSc, který zastává názor, že náhradní mateřství je společenskou úsluhou. Úsluhy se vyznačují absencí úmyslu se právně zavazovat. Společenské úsluhy je nutno vnímat odlišně od smlouvy, protože jejich plnění není závazkovým plněním, jelikož zde nejsou naplněny znaky dle OZ jako je například úplatnost, vynutitelnost apod. Poukazuje, že společenské úsluhy nejsou záměrně zákonem upraveny a nemají právní význam. Především u nich absentuje vynucení plnění úsluhy soudní cestou. Nelze tedy žádnou stranu napadnout za vadné plnění.¹⁵³

Právně a eticky problematické oblasti se nevyskytují až po porodu dítěte, ale mohou se tvořit v průběhu celého surogačního procesu. Je proto nezbytné zmínit i ty, které mohou nastat již v těhotenství. Takovým problémem může být rozhodnutí náhradní matky podstoupit interrupci. Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví se k této problematice vyjádřila tak, že je nezbytné respektovat svobodnou vůli náhradní matky v celém procesu a její tělesná integrita je na prvním místě.¹⁵⁴ Objednatelský pár tedy musí respektovat veškerá rozhodnutí náhradní matky o jejím těhotenství, i když jsou v rozporu s jeho zájmy. Interrupce je svobodným rozhodnutím náhradní matky a objednatelský pár je povinen takové rozhodnutí tolerovat a nemůže ji nutit přes její odpor dítě donosit.

Jak již bylo pojednáváno výše, ideální průběh náhradního mateřství je, když náhradní matka podstoupí umělé oplodnění, otěhotní a dítě donosí. Po porodu dá po stanovené době souhlas k osvojení dítěte. V průběhu procesu obě strany dodržují podmínky, které si společně ujednaly. Následně se po úspěšném osvojení dočká objednatelský pár vytouženého dítěte. Pokud by však

---

¹⁵⁰ *Důvodová zpráva k NOZ...* [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁵¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. Náhradní mateřství v právní praxi. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2015, roč. 5, č. 2, s. 19.

¹⁵² ZEMANDLOVÁ, Anna. In MELZER, Filip a kol. *Občanský...*, s. 1093.

¹⁵³ TELEC, Ivo. *Náhradní mateřství: osobní úsluha mimo právo* [online]. zdravotnickepravo.info [cit. 5. 1. 2020]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/nahradni-materstvi-osobni-usluha-mimo-pravo>>.

¹⁵⁴ Ethical Issues... [cit. 2. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/English%20Ethical%20Issues%20in%20Obstetrics%20and%20Gynecology.pdf>>.

náhradní mateřství probíhalo vždy tak ukázkově, nemělo by význam se do takové míry jeho problematikou zabývat.

Dalším z problémů, který může po porodu dítěte nastat, je situace, kdy náhradní matka odmítne předat dítě objednatelskému páru (tj. odmítne udělit souhlas k osvojení dítěte) a rozhodne si jej ponechat.¹⁵⁵ Může se tak stát z různých příčin. Jedna z nich byla již popsána výše. Jde o situaci, kdy se mezi matkou a dítětem tvoří silné pouto již v těhotenství. Přestože její původní záměr směřoval k tomu, aby objednatelskému páru skutečně pomohla a porodila mu dítě, vlivem psychických a hormonálních změn v těle náhradní matky došlo k tomu, že se rozhodla dítě ponechat. Tato situace by byla patová, jelikož dle právní úpravy ČR kogentně platí, že matkou dítěte je žena, která jej porodila a od tohoto ustanovení se nelze odchýlit. Žena z objednatelského páru sice může zahájit řízení o určení mateřství dle § 426, resp. § 417 ZŘS, ale v souladu se zásadou *mater semper certa est* bude matkou vždy ta žena, která dítě porodila. Dané řízení může zahájit jak žena, která dítě porodila, tak i žena, jež dítě neprodila.¹⁵⁶ „*Při určování mateřství jde o to, aby bylo postaveno najisto, že žena v určitý den porodila dítě, které je totožné s dítětem, o které se v řízení jedná (pozitivní petit). Pokud jde o popření mateřství, je nutné prokázat skutečnost, že žena zapsaná v matrice jako matka dítěte buď v danou dobu vůbec nerodila (negativní petit), anebo že tehdy porodila jiné dítě, než o které se v řízení jedná.*“¹⁵⁷ Z toho lze jednoznačně dovodit, že žena z objednatelského páru nemá jinou možnost, než dítě osvojit a v případě, kdy náhradní matka odmítne souhlas s osvojením udělit, nemá možnost se k dítěti právně dostat.¹⁵⁸

Další z důvodů může být silně nemorální, kdy se náhradní matka rozhodne vyžadovat po objednatelském páru vyšší částku, než kterou si ujednali. Případně se rozhodne dítě poskytnout jinému páru, který nabídne vyšší odměnu.¹⁵⁹

Náhradní matka také podstupuje riziko, že objednatelský pár dítě z nějakého důvodu nakonec odmítne převzít anebo si jej převzít nebude moci. Lze si představit situaci, kdy by muž z objednatelského páru, který udělal souhlas s oplodněním, v průběhu těhotenství zemřel, nebo byl prohlášen za nezvěstného. Případně by také mohl být omezen ve svéprávnosti tak, že by nemohl zajistit péči o dítě. Vzhledem k tomu, že manželka takového muže nemá k dítěti právní vztah, jen těžko by se mohla stát jeho osvojitelkou. V takové situaci se domnívám, že by dítě zůstalo buď u náhradní matky, anebo by bylo předáno do náhradní rodinné péče. Bohužel ani vývoj vědy a techniky a veškerá předporodní péče nemohou zaručit, že se narodí zdravé dítě. A už vůbec nelze

---

¹⁵⁵ HEJDUK, Marek. Problematika..., s. 37.

¹⁵⁶ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. Náhradní... (1.), s. 21.

¹⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*, 2015, č. 21, s. 725.

¹⁵⁸ FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ Pavla. Náhradní... (1.), s. 21.

¹⁵⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 8.

zařídít, že po celý průběh těhotenství až do porodu nedojde ke změně situace či postojů u objednatelského páru nebo náhradní matky.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. Náhradní..., s. 19.

5 Nastínění možné budoucí právní úpravy u nás

Náhradní mateřství je faktem, který přinesl sám život, proto není dlouhodobě udržitelné, aby zákonodárce tento institut zcela ignoroval.¹⁶¹ Neexistenci právní úpravy náhradního mateřství považuji za negativní jev. Zastávám názor, že jak legalizace náhradního mateřství, či naopak kriminalizace tohoto institutu, je lepší variantou, než ponechávat „šedou zónu“, ve které se momentálně nacházíme, protože ta umožňuje vznik nežádoucích situací s tím spojených. Jak již bylo uvedeno výše, v občanském zákoníku se aktuálně nachází jediné ustanovení, které zmiňuje náhradní mateřství. Jedná se o ustanovení § 804 OZ, které se zabývá možností osvojení v rámci přímého příbuzenského vztahu v případě náhradního mateřství. Vzhledem k této skutečnosti jsem dospěla k závěru, že zákonodárce neměl v úmyslu náhradní mateřství odsuzovat a plošně kriminalizovat.

V této kapitole se proto zaměřím na možnou úpravu náhradního mateřství, která se z mého pohledu jeví jako vhodná pro Českou republiku, a to formou jeho legalizace. Po srovnání zahraničních úprav, kterým jsem se věnovala ve druhé kapitole své práce, jsem dospěla k závěru, že ideální pro inspiraci se jeví právní úprava Velké Británie. Britové mají poměrně liberální přístup k náhradnímu mateřství, avšak s určitými limity, které zajišťují respekt k tradičním statusovým poměrům rodiče a dítěte. Náhradní mateřství by mělo být povoleno pouze ze zdravotních důvodů, které by měly být blíže specifikovány v Zákoně o specifických zdravotních službách. Tento zákon by měl obsahovat ustanovení věnující se náhradnímu mateřství jako jedné z metod asistované reprodukce. V daném ustanovení by měla být zmíněna poučovací povinnost náhradních matek, neboť v praxi někdy dochází k tomu, že náhradní matky kolikrát netuší právní následky podstoupení procesu, do kterého mohou vstupovat s představou dočasnosti jejich role, končící narozením dítěte. Některé si nejsou vědomy toho, že budou v matrice zapsány jako matky dítěte a matkami zůstanou i v tom případě, kdy nedojde z nějakého důvodu k osvojení. S tím souvisí i to, že by mohly mít k dítěti v průběhu života další povinnosti, zejména povinnost vyživovací, s čímž často dopředu nepočítají. V jejich zájmu by mělo být se před podstoupením procesu přesvědčit o tom, zda žena z objednatelského páru splňuje podmínky osvojení.¹⁶² Z uvedeného důvodu bych navrhovala, aby v ZSS vzniklo speciální ustanovení, které by kladlo požadavky jak na ženu z objednatelského páru, tak i na náhradní matku. V současnosti je v § 7 ZSS stanovena podmínka pouze pro příjemkyni, tedy ženu, pro kterou má být provedeno umělé oplodnění, tj. v našem případě ženu z objednatelského páru. Touto podmínkou je, že žena nesmí být omezena ve svéprávnosti tak, že není způsobilá posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky

¹⁶¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. Náhradní..., s. 23.

¹⁶² SKÁCEL, Jindřich. Est mater semper certa? *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 41, č. 6, s. 29.

jejich poskytnutí nebo rodičovské zodpovědnosti, a to i částečně. Mezi další podmínky zkoumané ještě před podstoupením procesu by měly připadat ty, které se nyní zkoumají při osvojení, a to osobní vlastnosti, způsob života a důvody a pohnutky vedoucí k osvojení. Přihlížet by se mělo také ke zdravotnímu stavu osvojitele, který nesmí omezovat péči o osvojené dítě ve značné míře.¹⁶³

Pozornost by měla být věnována i ustanovením, které se zabývají tím, kdo se může stát náhradní matkou. Měl by být stanoven především věk, nutnost státního občanství a zdravotní stav. Měla by se jí stát pouze žena, která již má své vlastní dítě a má zkušenosti s těhotenstvím a porodem. Velký důraz by měl být také kladen na psychický stav náhradní matky a její životosprávu v době těhotenství (zákaz kouření, užívání alkoholu, drog) a na rodinné zázemí, ve kterém se dítě počaté prostřednictvím náhradního mateřství v děloze náhradní matky vyvíjí. Dohled nad náhradní matkou by měl být svěřen státní instituci, která se zabývá osvojením dětí, tedy OSPODu.¹⁶⁴

Dle mého názoru by splnění výše uvedených podmínek všech stran mělo být soudem přezkoumáno již před podstoupením procesu náhradního mateřství, a to především proto, aby se účastníci vyhnuli případným problémům. V případě splnění podmínek by soud náhradní mateřství schválil ještě před výkonem asistované reprodukce a udělil by zároveň i „předběžný“ souhlas s osvojením. S ohledem na tyto kroky by došlo ke zjednodušení samotného procesu osvojení, které by díky již vyslovenému „předběžnému souhlasu“ bylo méně náročné nejen časově, ale i psychicky pro obě strany. Samotné osvojení by však ještě vyžadovalo nutné vyslovení souhlasu náhradní matky.

Povolena by měla být pouze altruistická forma, což také vyplývá z již zmiňovaných etických doporučení organizace FIGO.¹⁶⁵ Náhradní matce by tak náležely pouze finanční prostředky, které by byly spojeny s náklady na těhotenství a porod dítěte a ušlý zisk. Náš právní řád by měl umožňovat pouze gestační formu náhradního mateřství a nikoliv tradiční, neboť genetická spřízněnost náhradní matky s dítětem bývá problematická zejména s ohledem na psychický stav matky a také vyvolává oprávněné otázky ohledně mateřství k dítěti. Vhodným řešením shledávám genetickou příbuznost alespoň jednoho z rodičů z objednatelského páru. Neplodné páry vyhledávají náhradní mateřství právě z důvodu, aby dítě bylo s nimi geneticky příbuzné, a proto by náhradní mateřství nemělo být přístupné pro ty páry, ve kterých jsou oba neplodní.

Jak jsem již zmiňovala výše, surogační smlouva by měla být legální, avšak právně nevymahatelná. Pro sepsání takové smlouvy, která by měla obsahovat podrobný popis celého procesu, by strany surogační smlouvy měly vyhledat advokáta, který by jim poskytl veškeré právní poradenství, neboť si sami nemusí být plně vědomi, co může celý proces obnášet. Žádoucí by bylo

---

¹⁶³ OZ § 794 an.

¹⁶⁴ MAREK, Tomáš. In ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. Aktuální ..., s. 123.

¹⁶⁵ ZEMANDLOVÁ, Anna. Současnost ..., s. 8.

také smluvně upravit situace, které ač nejsou vítané, mohou také nastat. Jde například o zjištění zdravotního postižení dítěte v průběhu těhotenství nebo úmrtí jednoho z objednatelského páru. Přestože by smlouva nebyla právně vymahatelná, tak její sepsání a vylíčení jednotlivých kroků procesu včetně vzájemných práv a povinností, by mělo umožnit, aby obě strany měly možnost zvážit náročnost tohoto procesu a rozhodnout se, zda ho podstoupí. Soudní přezkum surogační smlouvy s ohledem na nejlepší zájem dítěte by měl být jednou z nezbytných podmínek udělení souhlasu s náhradním mateřstvím pro daný případ.

Zakotvení náhradního mateřství v právním řádu by pomohlo vyřešit v současné době často diskutovanou otázku práva dítěte znát své biologické rodiče a mimo jiné by stanovilo jasné mantinely pro zneužití lidského těla jako předmětu obchodu. Přesným vymezením právní hranice náhradního mateřství bychom docílili také toho, že trestní právo skutečně zůstane prostředkem ultima ratio a bude postihovat pouze jednání, která porušují základní práva ustavená v Úmluvě o biomedicíně.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. Náhradní..., s. 23.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo poskytnout interdisciplinární přehled a pohled na aktuální problematiku náhradního mateřství. Pojetí náhradního mateřství a jeho základní principy jsem demonstrovala na reálných příkladech právních úprav zahraničních států a jejich judikatury. Záměrem bylo zhodnotit, zda je současné nezakotvení v českém právním řádu dostačující a žádoucí, nebo zda by bylo namíste právní úpravu zakotvit s možnou inspirací ze zahraničí.

Náhradní mateřství je jednoznačně velmi přínosná metoda umělého oplodnění, která umožňuje neplodným párům přivést na svět geneticky vlastního potomka. V současné době i po provedené novelizaci občanského zákoníku a po zrušení původního zákona o rodině se stále nikterak významně neposouváme směrem k trendům moderní medicíny. Oproti legislativě je medicína o spoustu kroků napřed. Tato nedostatečná právní úprava ponechává nejen strany surogační smlouvy, ale především dítě v právní nejistotě. Na základě poznatků zjištěných v rámci mé diplomové práce jsem dospěla k závěru, že právní regulace náhradního mateřství je více než žádoucí, a z toho důvodu jsem v páté kapitole nastínila základní principy, na kterých by česká právní regulace dle mého názoru mohla stát.

Právní procesy spojené s náhradním mateřstvím by neměly být složité tak, aby je pochopily nejen osoby s právním vzděláním, ale především aktéři podstupující náhradní mateřství. Právní úprava by měla být vytvořena tak, aby otázky a podmínky související s realizací náhradního mateřství byly řešeny již před oplodněním náhradní matky, případně před narozením dítěte. Vše by mělo být sjednáváno především s ohledem na nejlepší zájem dítěte, ale také by se mělo dbát na ochranu a zajištění právních jistot náhradní matky a objednatelského páru.¹⁶⁷

Na závěr své práce si dovoluji podotknout, že rozhodnutí podstoupit proces náhradního mateřství by si měly objednatelské páry velmi dobře rozmyslet, jelikož tím nerozhodují pouze o svém životě, ale také o budoucím životě dítěte, které tímto způsobem přivedou na svět.

---

¹⁶⁷ VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z..., s. 1066.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

1. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Rodinné právo*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 400 s.
3. MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 2064 s.
4. NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník – Rodinné právo*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 208 s.
5. RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2005. 642 s.
6. ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 304 s.
7. ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s.

Odborné články a příspěvky ve sborníku

1. BUREŠOVÁ, Kateřina. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 6, s. 193-201.
2. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. Náhradní mateřství v právní praxi. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2015, roč. 5, č. 2, s. 13-24.
3. FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ, Pavla. Náhradní mateřství a otazníky, které ho doprovázejí: (1.). *Rodinné listy*, 2018, roč. 7, č. 7, s. 17–22.
4. FOREJTOVÁ, Monika, BURIÁNOVÁ, Pavla. Náhradní mateřství a otazníky, které ho doprovázejí (2.). *Rodinné listy*, 2018, č. 8, s. 19-23.
5. HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10, s. 917-934.
6. HADERKA, Jiří. Otázky mateřství a otcovství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 9, s. 530-536.
7. HEJDUK, Marek. Problematika náhradního mateřství de lege ferenda. *Trestní právo*, 2012, č. 7, s. 37-42.
8. HODINOVÁ, Andrea. Adopce dětí registrovanými partnery. *Proměny ústavy a evropského práva*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2018. s. 151-166.
9. *Instrukce Dignitas personae o některých otázkách bioetiky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. In: Enchiridion III dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti života. Brno: Akademie kanonického práva 2019. s. 137-163.
10. KONEČNÁ, Hana, NOVÁKOVÁ, Karolína, SUDOVOVÁ, Markéta. Náhradní mateřství v České republice: způsoby hledání náhradní matky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2018, č. 2, s. 31.
11. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Děti téměř kukaččí. *Rodinné listy*, 2014, č. 9, s. 24-29.
12. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 725-732.
13. NEŠPOROVÁ, Olga. Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. *Lidé města*, 2012, roč. 14, č. 3, s. 457-486.
14. SKÁCEL, Jindřich. Est mater semper certa? *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 41, č. 6, s. 26-32.

15. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*, 2009, roč. 13, č. 11, s. 6-9.
16. STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 19-22.
17. STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy (2.). *Právo a rodina*, 2010, roč.12, č. 5, s. 17–18.
18. VERMACHOVÁ, Aneta. Zpráva z konference: Právo a praxe náhradního mateřství. *Právník*, 2018, č. 12, s. 1066.
19. MITLÖHNER, Miroslav. Některá trestněprávní rizika náhradního mateřství. *Rodinné listy*, 2017, č. 4, s. 11-14.
20. MITLÖHNER, Miroslav. Vybrané otázky náhradního mateřství. *Rodinné listy*, 2013, č. 12, s. 2.
21. ŠIPR, Květoslav. *Donum vitae: sborník studií o etických aspektech začátku individuálního lidského života a instrukce Kongregace pro nauku víry o respektování počínajícího lidského života a důstojnosti plození: odpovědi na některé aktuální otázky*. Brno: Hyppokrates, 2007. In: *Enchiridion I dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti života*. Brno: Akademie kanonického práva 2018. s. 331-361.
22. ZEMANDLOVÁ, Anna. Současnost a budoucnost právní regulace surogátního mateřství u nás. In KOTÁSEK, Josef a kol. (eds). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1335-1343 [online]. law.muni.cz [cit. 2. 10. 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf>.

Právní předpisy

1. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
2. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně
4. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

1. ANISIMOV, Alexey. *The surrogate motherhood: law, morals, and policy* [online]. slideshare.net, 2013 [cit. 8. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.slideshare.net/worldacademicjournal/the-surrogate-motherhood>>.
2. Anotace rozsudku ze dne 26. června 2014 ve věci č. 65192/11 – Mennesson proti Francii [online]. justice.cz, 2014 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné na <http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/4DA847261CA6598BC1257D880036218A?openDocument&Highlight=0,>>.
3. BLAHUTOVÁ, Sylvia. *Náhradné materstvo ako alternatívne riešenie neplodnosti* [online]. epravo.sk, 2019 [cit. 3. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.sk/top/clanky/nahradne-materstvo-ako-alternative-riesenie-neplodnosti-4547.html>>.
4. CIBIENOVÁ, Markéta. *Náhradní mateřství* [online]. epravo.cz, 2015 [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-98152.html?mail>>.
5. *Důvodová zpráva k NOZ*. [online]. justice.cz [cit. 20. 10. 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
6. *Dva tátové, díl 2. Jak jsme se rozhodli založit rodinu a hledání náhradní matky* [online]. youtube.com, 2018 [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=b9EGJTZ9NCI&t=1148s>>.
7. *Ethical Issues in Obstetrics and Gynecology* [online]. figo.org, 2012 [cit. 2. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/English%20Ethical%20Issues%20in%20Obstetrics%20and%20Gynecology.pdf>>.
8. *Evropský soud pro lidská práva: K odnětí dítěte narozeného z náhradní matky* [online]. bulletin-advokacie.cz, 2017 [cit. 2. 12. 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/evropsky-soud-pro-lidska-prava-k-odneti-ditete-narozeneho-z-nahradni-matky?browser=mobi>>.
9. *Explore U.S. surrogacy for international parents* [online]. creatingfamilies.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.creatingfamilies.com/us-surrogacy-for-international-parents/>>.
10. *Family Code of Ukraine* [online]. jafbase.fr [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na <http://jafbase.fr/docEstEurope/FAMILY_CODE_OF_UKRAINE.pdf>.
11. *First Surrogacy Case - In re Baby M, 537 A.2d 1227, 109 N.J. 396 (N.J. 02/03/1988)* [online]. biotech.law.lsu.edu [cit. 4. 12. 2019]. Dostupné na <https://biotech.law.lsu.edu/cases/cloning/baby_m.htm/>.

12. *Gesetz über die Vermittlung der Annahme als Kind und über das Verbot der Vermittlung von Ersatzmüttern* [online]. [gesetze-im-internet.de](http://www.gesetze-im-internet.de/advermig_1976/BJNR017620976.html) [cit. 28. 10. 2019]. Dostupné na <http://www.gesetze-im-internet.de/advermig_1976/BJNR017620976.html>.
13. GROSSMAN, Joanna. *End of an Era: New Jersey Legalizes Surrogacy, 29 Years After Baby M* [online]. verdict.justia.com, 2018 [cit. 6. 12. 2019]. Dostupné na <<https://verdict.justia.com/2018/06/05/end-of-an-era-new-jersey-legalizes-surrogacy-29-years-after-baby-m>>.
14. *Наказ МОЗ України, від 09.09.13 № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні»* [online]. [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>>.
15. HATZIS, Aristides. *The Regulation of Surrogate Motherhood in Greece* [online]. researchgate.net [cit. 18. 11. 2019]. Dostupné na <https://www.researchgate.net/publication/228145584_The_Regulation_of_Surrogate_Motherhood_in_Greece>.
16. *Health-related issues in the case-law of the European Court of Human Rights* [online]. echr.coe.int, 2015 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_health.pdf>.
17. HONZÁK, Radkin. *Děloha není futrál na dítě* [online]. aktualne.cz, 2010 [cit. 30. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=8997>>.
18. *Human Fertilisation and Embryology Act 1990* [online]. legislation.gov.uk, 2011 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/section/27#commentary-c1830832>>.
19. *Human Fertilisation and Embryology Act 2008* [online]. legislation.gov.uk [cit. 3. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/contents>>.
20. *Chce tu někdo moji dělohu?* [online]. respekt.cz, 2009 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.respekt.cz/vase-dopisy/chce-tu-nekdo-moji-delohu>>.
21. *CHCI být náhradní matkou/HLEDÁM náhradní matku.* [online]. [facebook.com](https://www.facebook.com/chcibytynahradnimatka/) [cit. 6. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.facebook.com/chcibytynahradnimatka/>>.
22. *Indie zakázala pronájem dělohy* [online]. radiovaticana.cz [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29760>>.
23. *In Re Baby M* [online]. casebriefs.com [cit. 4. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.casebriefs.com/blog/law/family-law/family-law-keyed-to-weisberg/adoption-and-alternatives-to-adoption/in-re-baby-m/>>.
24. *I couldn't give my baby away... they only wanted a toy!: Surrogate mother fought legal battle after learning that would-be parents were violent* [online]. dailymail.co.uk, 2011 [cit. 4. 11. 2019].

- 2019]. Dostupné na <<https://www.dailymail.co.uk/news/article-1356176/Surrogate-mother-wins-case-baby-giving-birth.html>>.
25. *Intended Parents* [online]. surrogate.com [cit. 20. 12. 2019]. Dostupné na <<https://surrogate.com/intended-parents/international-surrogacy/surrogacy-in-thailand/>>.
26. *Johnson v. Calvert* [online]. casebriefs.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.casebriefs.com/blog/law/health-law/health-law-keyed-to-furrow/reproduction-and-birth/johnson-v-calvert/>>.
27. *Johnson v. Calvert (1993)* [online]. law.justia.com [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné na <<https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/4th/5/84.html>>.
28. *Katechismus katolické církve* [online]. katolik.cz [cit. 30. 11. 2019]. Dostupné na <<http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf>>.
29. *Každé desáté dítě je nyní ze zkumavky*. [online]. tehotenstvi.cz [cit. 8. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.tehotenstvi.cz/planovane-tehotenstvi-neplodnost/kazde-desate-dite-je-nyni-ze-zkumavky>>.
30. KONEČNÁ, Hana. *Sdílená odpovědnost v proceduře náhradního mateřství* [online]. pravni prostor.cz, 2019 [cit. 25. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/sdilena-odpovednost-v-procedure-nahradniho-materstvi>>.
31. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Deset dětí ročně v Česku porodí náhradní matky, je tedy dobré tuto oblast právně řešit*. [online] Epravo magazine, 2009, str. 11 [cit. 16. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/E-pravo_mag/2009_E3_web.pdf>.
32. LIPKIN, Nuphar, SAMAMA, Etti. *Status Report 2010 and Proposals for Legislative Amendment* [online]. isha.org.il, 2010 [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <http://isha.org.il/wp-content/uploads/2014/08/surrogacy_Eng001.pdf>.
33. MERCER, David. *Britain's first surrogate mother still longs for Baby Cotton 30 years on* [online]. express.co.uk, 2015 [cit. 4. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.express.co.uk/life-style/life/550033/Kim-Cotton-first-surrogate-mother-UK-misses-baby-30-years-on>>.
34. *Na Ukrajině kvete byznys s náhradním mateřstvím. Vzbuzuje naděje i obavy* [online]. idnes.cz, 2018 [cit. 16. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nahradni-materstvi-surogatni-matka-byznys.A180213_180610_zahranicni_aha>.
35. *Náhradní mateřství: Nová naděje, nebo etický problém?* [online]. zena-in.cz [cit. 25. 11. 2019]. Dostupné na <<https://zena-in.cz/clanek/nahradni-materstvi-nova-nadeje-nebo-eticky-problem>>.

36. *Náhradní mateřství v Indii: byznys, ve kterém se točí miliardy* [online]. lidovky.cz, 2013 [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/svet/nahradni-materstvi-v-indii-byznys-ve-kterem-se-toci-miliardy.A131002_151400_In_zahranici_msl>.
37. *Náhradní matky porodily už i u nás desítky dětí.* [online]. novinky.cz, 21. 7. 2010 [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/nahradni-matky-porodily-uz-i-u-nas-desitky-deti-47941>>.
38. *Neplodnost v číslech: problémy mají muži stejně jako ženy.* [online]. zenska-neplodnost.cz [cit. 4. 10. 2019]. Dostupné na <<https://www.zenska-neplodnost.cz/novinky/neplodnost-v-cislech-problemy-maji-muzi-stejne-jako-zeny-758>>.
39. ODERKOVÁ, Lucia. *Náhradné materstvo v Nemecku* [online]. pravo-medicina.sk, 2011 [cit. 28. 10. 2019]. Dostupné na <<http://www.pravo-medicina.sk/aktuality/457/nahradne-materstvo-v-nemecku>>.
40. PALLAVI, Pundir. *It Will Soon Be Illegal to Get Paid as a Surrogate Mother in India* [online]. vice.com, 2019 [cit. 19. 12. 2019]. Dostupné na <https://www.vice.com/en_in/article/vb54nj/commercial-surrogacy-might-soon-be-banned-in-india>.
41. PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství – kde je poptávka, bude taky nabídka* [online]. zdravotnickýdeník.cz, 2019 [cit. 6. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.zdravotnickýdeník.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>>.
42. *Počet neplodných párů v Česku roste.* [online]. ivf-cube.eu [cit. 2. 10. 2019]. Dostupné na <<https://ivf-cube.eu/pocet-neplodnych-paru-v-cesku-roste>>.
43. *Pronájem dělohy? S psychiatrem Radkinem Honzákem o tom, co je třeba též vědět* [online]. sancedetem.cz, 2017 [cit. 1. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/vyvoj-ditete-a-jeho-potreby/pronajem-delohy-s-psychiatrem-radkinem-honzakem-o-tom-co-je-treba-tez-vedet.shtml>>.
44. *Před 40 lety se narodilo první dítě ze zkumavky.* [online]. novinky.cz, 25. července 2018 [cit. 12. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/pred-40-lety-se-narodilo-prvni-dite-ze-zkumavky-309894>>.
45. *Rozsudek ze dne 24. ledna 2017 ve věci č. 25358/12 – Paradiso a Campanelli proti Itálii* [online]. justice.cz, 2017 [cit. 2. 12. 2019]. Dostupné na <http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/A6AA6B75455E446DC125816900350C14?openDocument&Highlight=0,>>.
46. *Surrogacy in Israel* [online]. newfamily.org.il [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.newfamily.org.il/en/surrogacy-in-israel/>>.

47. *Surrogacy in Israel* [online]. gov.il [cit. 10. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.health.gov.il/English/Topics/fertility/Surrogacy/Pages/default.aspx>>.
48. *Surrogacy Outside of Israel* [online]. newfamily.org.il [cit. 14. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.newfamily.org.il/en/surrogacy-outside-of-israel/>>.
49. *Surrogacy in Ukraine* [online]. familylaw.com.ua [cit. 15. 12. 2019]. Dostupné na <www.familylaw.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=73>.
50. ŠRAJER, Jindřich. *Asistovaná reprodukce a pohled katolické církve* [online]. studiatheologica.eu, 2010 [cit. 30. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2010/02/06.pdf>>.
51. TELEČ, Ivo. Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela [online]. zdravotnickepravo.info, 2017 [cit. 28. 12. 2019]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/kriticky-pohled-na-nalez-ustavniho-soudu-uznani-kalifornskeho-rodicovskeho-statusu-stejnopohlavniho-manzela/>>.
52. TELEČ, Ivo. *Náhradní mateřství: osobní úsluha mimo právo* [online]. zdravotnickepravo.info [cit. 5. 1. 2020]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/nahradni-materstvi-osobni-uzluha-mimo-pravo>>.
53. *The Human Fertilization and Embryology Act 2003* [online]. legislation.gov.uk [cit. 3. 11. 2019]. Dostupné na <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/24/contents>>.
54. *The law of Ukraine* [online]. mother-surrogate.com [cit. 16. prosince 2019]. Dostupné na <<https://www.mother-surrogate.com/legislation.html>>.
55. *The Surrogacy Arrangements Act 1985* [online]. legislation.gov.uk [cit. 2. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49>>.
56. *The United States Surrogacy Law Map* [online]. creativefamilyconnections.com [cit. 3. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.creativefamilyconnections.com/us-surrogacy-law-map/>>.
57. TOMANOVÁ, Eva. *Duši neprodám* [online] Česká televize, 22. listopadu 2016 [cit. 22. 10. 2019]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10656265220-dusi-neprodam/>>.
58. *Ukrajinky pronajímají dělohy cizinkám. Po skandálu řeší byznys poslanci* [online]. idnes.cz, 2019 [cit. 16. prosince 2019]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-nemecko-parlament-zakony-materstvi-deti-reprodukce.A190129_164957_zahranicni_luka>.
59. VASTAROUCHA, Maria. *Surrogacy Proceedings in Greece after the implementation of law 4272/2014* [online]. greeklawdigest.gr, 2019 [cit. 19. 11. 2019]. Dostupné na <<http://www.greeklawdigest.gr>>.

greeklawdigest.gr/topics/aspects-of-greek-civil-law/item/217-surrogacy-proceedings-in-greece-after-the-implementation-of-law-4272-2014>.

60. VÍCHOVÁ, Tereza. *Nesměla jsem se citově vázat, po porodu přišla deprese, říká náhradní matka*. [online]. maminka.cz, 2019 [cit. 24. 11. 2019]. Dostupné na <https://www.maminka.cz/clanek/nesmela-jsem-se-citove-vazat-po-porodu-prisla-deprese-rika-nahradni-matka?fbclid=IwAR0Mi_GEZALDMk3-rMfL9TAG5RtyRo11ZP1hNB1iAPZf-Vo6_V658BHyvJc>.
61. *VIP Guarantee in Czech Republic* [online]. mother-surrogate.com [cit. 18. 12. 2019]. Dostupné na <<https://www.mother-surrogate.com/vip-guarantee-package-cz.html>>.
62. ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. epravo.cz, 2013 [cit. 4. 1. 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-vnovem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>>.

Judikatura

1. Rozsudek Supreme Court of New Jersey ze dne 3. prosince 1988, *Baby M*.
2. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. června 2014, *Menesson proti Francii*, stížnost č. č. 65192/11.
3. náleží Ústavního soudu ze dne 29. června 2017, sp. zn. I.ÚS 3226/16.
4. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. ledna 2017, *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12.
5. Rozsudek Superior Court of Orange County ze dne 20. května 1993, *Johnson v. Calvert*.

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice náhradního mateřství, která není v České republice dosud právně regulována. Jediná zmínka o tomto institutu je obsažena v § 804 OZ. Záměrem práce je analyzovat nejen českou právní úpravu, ale také právní úpravy některých vybraných zahraničních států, kdy důraz je kladen na poskytnutí interdisciplinárního přehledu a pohledu na aktuální problematiku tohoto institutu. Cílem práce je následně navrhnout vhodnou úpravu de lege ferenda. Práce je členěna celkem do pěti kapitol. První kapitola je věnována vymezení podstaty surogačního mateřství a procesu náhradního mateřství v České republice. Ve druhé kapitole je obsažena analýza právních úprav vybraných zahraničních států a soudně řešené případy. Třetí kapitola poté pojednává o judikatuře českých soudů. Čtvrtá kapitola se zabývá surogační smlouvou a jejími problematickými oblastmi. Nastíněním možné budoucí právní úpravy v České republice se zabývá kapitola pátá, která se zaměřuje zejména na podstatné otázky s ní související, především na úplatnost, vymahatelnost a další smluvní podmínky.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of surrogate motherhood which still has not been regulated by law in the Czech Republic. The only reference of this institute is included in § 804 OZ. The purpose of the thesis is to analyse Czech legislation and legislations of chosen foreign countries where the main focus is based on providing an interdisciplinary overview and dealing with the current problematics of this institute. The aim of the thesis is to suggest proper adjustment *de lege ferenda*. The thesis is divided into five chapters. The first chapter covers the essence and the process of surrogate motherhood in the Czech Republic. The second chapter includes analysis of legislations of the chosen foreign countries and court cases. The third chapter deals with the case law of the Czech courts. The problematics of surrogacy contract is explained in the chapter four and the possible future solutions for legislation in the Czech Republic are included in the chapter five. The chapter is aimed mainly at important questions related to payments, enforceability and other terms and conditions.

Klíčová slova:

Náhradní mateřství, surogační mateřství, surogátní mateřství, náhradní matka, objednatelský pár, surogace, asistovaná reprodukce, smlouva o náhradním mateřství, surogační smlouva

Key words:

Surrogate motherhood, surrogacy, surrogate mother, intended parents, assisted reproduction, surrogacy contract